

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
FINANSŲ IR MOKESČIŲ KATEDRA

GERDA KRIŠČIŪNAITĖ

**RUSIJOS FEDERACIJOS, BALTARUSIJOS BEI
KAZACHSTANO MUITŲ SAJUNGOS SUDARYMO
ĮTAKA LIETUVOS UŽSIENIO PREKYBAI**
MAGISTRO BAIGIAMASIS DARBAS

Vadovė

doc. dr. J. J. Gurevičienė

VILNIUS, 2013

MYKOLO RIOMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
TARPTAUTINĖS PREKYBOS IR MUITŲ KATEDRA

GERDA KRIŠČIŪNAITĖ

RUSIJOS FEDERACIJOS, BALTARUSIJOS BEI
KAZACHSTANO MUITŲ SAJUNGOS SUDARYMO
ĮTAKA LIETUVOS UŽSIENIO PREKYBAI

Teisės ir muitinės bei mokesčių institucijų veiklos magistro baigiamasis darbas
Studijų programa 621M90017

Vadovė

doc. dr. J. J. Gurevičienė

Recenzentas

Atliko

TMMmis1-01 gr. Stud.

_____ **Gerda Kriščiūnaitė**

2013 04

VILNIUS, 2013

TURINYS

ĮVADAS.....	6
1. UŽSIENIO PREKYBA IR JOS ĮTAKA ŠALIES EKONOMIKAI.....	9
1.1. Užsienio prekybos problematika ir jos tendencijų apžvalga.....	9
1.2. Prekių eksporto ir importo samprata bei jų apimčių įvertinimas	13
1.3. Lietuvos užsienio prekybos iki RBK susikūrimo apžvalga ir įvertinimas	19
2. MUITŲ SAJUNGA – ŠIUOLAIKINIS UŽSIENIO PREKYBOS REGULIAVIMO MECHANIZMAS	26
2.1. Muitų sąjungos samprata ir įtaka užsienio prekybai	26
2.2. RBK muitų sąjungos susikūrimas ir funkcionavimas	30
2.3. LR užsienio prekyba su muitų sąjungų valstybėmis narėmis	36
3. RBK MUITŲ SAJUNGOS ĮTAKA LR UŽSIENIO PREKYBAI, KROVINIŲ SRAUTAMS IR ŠALIES EKONOMIKAI	39
3.1. Užsienio prekybos su RBK muitų sąjunga sąlygos, jų teisinis reglamentavimas.....	39
3.2. RBK įtaka Lietuvos užsienio prekybai, krovinių srautams Lietuvoje	41
3.3. Numatomi pokyčiai po Rusijos Federacijos priėmimo į PPO.....	47
4. RUSIJOS FEDERACIJOS, BALTARUSIJOS IR KAZACHSTANO MUITŲ SAJUNGOS PROGNOZĖS	51
IŠVADOS.....	54
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	55
ANOTACIJA	59
ANOTATION	60
SANTRAUKA	61
SUMMARY	63
PRIEDAI	63

LENTELĖS

1 lentelė. Lietuvos užsienio prekybos balansas 1995-2003 m	21
2 lentelė. Lietuvos eksportas ir importas 2004-2011 m.	24
3 lentelė. Balansas 2004-2011 m.....	24
4 lentelė. Tarptautinės prekybos politikos metodai.....	26
5 lentelė. Muitų tarifų pokyčiai po RBK muitų sąjungos susikūrimo.....	35

PAVEIKSLAI

1 pav. Lietuvos eksportas 1995-2003 m.....	21
2 pav. Lietuvos importas 1995-2003 m.....	22
3 pav. Lietuvos užsienio prekybos balansas 1999-2003 m.	22
4 pav. RBK muitų sąjungos teritorija.....	32
5 pav. RBK muitų sąjungos kūrimo etapai	33
6 pav. RBK valstybių narių muitų tarifų pokyčiai.	34
7 pav. Eksportas į RBK valstybes 2004-2012 m., tūkst.lt.....	36
8 pav. Importas iš RBK valstybių 2004-2012 m., tūkst.lt.....	38
9 pav. RBK muitų sąjungos teisinės bazės kūrimo etapai.....	39
10 pav. Lietuvos eksportas į Rusiją ir Baltarusiją pagal krovinių svorį mln. t. 2006-2012 m.....	43
11 pav. Lietuvos importas iš Rusijos ir Baltarusijos pagal krovinių svorį mln.t. 2006-2012 m.....	43
12 pav. Eksperto procedūros (Rusija ir Baltarusija) 2006–2012 m. (tūkst. vnt.).....	44
13 pav. Muitų tarifų pokyčiai Lietuviškos kilmės prekių eksportui į Rusiją	45
14 pav. Muitų tarifų pokyčiai Lietuviškos kilmės prekių eksportui į Baltarusiją	46
15 pav. Muitų tarifų pokyčiai Lietuviškos kilmės prekių eksportui į Kazachstaną	46

IVADAS

Temos aktualumas. Pastaruoju metu tarptautinė prekyba įgyja vis didesnę reikšmę. Prekių eksportas ir importas yra naudingas valstybėms dėl įvairių priežasčių, todėl tarptautinės prekybos plėtra yra neišvengiamas reiškinys. Šiame kontekste pasaulio ekonomikos lygis auga, o tai sąlygoja globalizacijos bei ekonominės integracijos reiškinius. Valstybės siekia padidinti savo konkurencingumą tarptautinėje rinkoje, todėl jos jungiasi į ekonominius darinius, tokius, kaip muitų sąjungos. Nė viena šalis mūsų laikais negali pasiekti ekonominio augimo, jei nedalyvaus tarptautinėje prekyboje. Taip pat ir Lietuvos ekonomikos plėtros tempas yra tiesiogiai susijęs su jos atvirumo ir integracijos į tarptautines rinkas laipsniu.

Be narystės Europos Sąjungoje (toliau – ES) ir prekybos su ES šalimis, viena aktualiausių Lietuvos užsienio prekybai sąjungų yra 2010 m. susikūrusi Rusijos, Baltarusijos ir Kazachstano muitų sąjunga (toliau – RBK muitų sąjunga). RBK muitų sąjunga – tai istoriškai artimų šalių junginys, kuris be abejonės turi didelę įtaką Lietuvos užsienio prekybai. Rusija ir Baltarusija yra Lietuvos kaimyninės šalys, šias valstybes sieja daug bendro: istoriniai dalykai, kultūriniai, religiniai panašumai, artima kaimynystė, tarpusavio prekyba. Todėl RBK muitų sąjungos įkūrimo įtakos Lietuvos užsienio prekybai analizė yra aktuali, nes leidžia išsiaiškinti esamas problemas jau tokiame pradiniam etape ir prisidėti prie jų sprendimo.

Pagrindinė darbe keliamą **problema** yra: Kokios yra pagrindinės Rusijos Federacijos, Baltarusijos ir Kazachstano muitų sąjungos keliamos problemos Lietuvos užsienio prekybai ir kokiomis teisinėmis priemonėmis galima jas išspręsti?

Temos naujumas ir ištirtumas. Temos naujumas grindžiamas ir pačios RBK muitų sąjungos įkūrimo data – ši sąjunga įkurta tik prieš du metus, t.y. 2010 m., todėl natūralu, kad mokslinėje literatūroje šis reiškinys nėra plačiai analizuojamas.

J. Viner¹, kuris yra laikomas muitų sąjungos teorijos pradininku dar 1950 m. nagrinėjo fundamentalius muitų sąjungų įsikūrimo aspektus. Iš naujausių tyrimų galima paminėti R. Jayjit². Šis autorius nagrinėjo, ar muitų sąjungų junginiai yra dvišaliai susitarimai, ar orientuoti į laisvos prekybos plėtrą pasaulio mastu. Lietuvos mokslininkės³ analizavo statiškuosius ir dinamiškuosius muitų sąjungos aspektus.

¹Viner J. The Customs Union Issue. New York, London, 1950.

²Jayjit R. Do Customs Union Members Engage in More Bilateral Trade than Free- Trade Agreement Members? Review of International Economics, Vol. 18 Issue 4, 2010, p. 663–681.

³Pūkelienė V., Glinskienė R. Statiškieji ir dinamiškieji efektai muitų sąjungoje ir jų galimų pasekmių prognozės, Lietuvai integruojantis į Europos Sąjungą. Socialiniai mokslai, Nr. 3 (24). Kauno Technologijos Universitetas, 2010, P. 18–25.

RBK muitų sąjungos įkūrimo pasekmes vertino keli Rusijos, Baltarusijos, Kazachstano mokslininkai, tačiau Lietuvoje tyrimų beveik nebuvo atliekama.

Galima paminėti nebent 2010 m. mokslinę studiją⁴, kurioje autorė gilinasi į RBK muitų sąjungos poveikį Lietuvos žemės ir maisto sektoriui. Nors minėtas tyrimas yra labai vertingas ir yra svarbus magistro baigiamojo darbo šaltinis, tačiau pastebėta, kad teisinės RBK muitų sąjungos problemos apskritai nebuvo iki šio nagrinėtos, tuo grindžiamas darbo naujumas.

Magistro baigiamojo darbo **tikslas** – įvertinti RBK muitų sąjungos įtaką Lietuvos tarptautinei prekybai su Rusija, Baltarusija ir Kazachstanu.

Šiam tikslui pasiekti keliami **uždaviniai**:

- 1) Išanalizuoti užsienio prekybos sampratą ir jos įtaką šalies ekonomikai.
- 2) Išanalizuoti muitų sąjungų sudarymo prielaidas, jų reikšmę, ypatumus, poveikį užsienio prekybai.
- 3) Nustatyti RBK įtaką Lietuvos užsienio prekybai, krovinių srautams ir šalies ekonomikai.
- 4) Palyginti Lietuvos prekybą su muitinės sąjungos valstybėmis iki ir po muitinės sąjungos sudarymo.
- 5) Atlikti RBK sąjungos prognozes bei pasiūlyti galimus problemų sprendimo būdus.

Tyrimo **objektas** – RBK muitų sąjungos poveikio Lietuvos užsienio prekybai analizė.

Hipotezės:

1. RBK muitų sąjungos susikūrimas ir veikla esminio poveikio Lietuvos užsienio prekybai su RBK valstybėmis nedaro.
2. RBK muitų sąjungos raida teigiamai įtakoja krovinių srautus ir muitinės priežiūrą RBK muitų teritorijoje.

Rašant magistro baigiamąjį darbą buvo panaudoti keli tyrimo **metodai**:

- 1) Mokslinės literatūros analizės;
- 2) Teisės aktų analizės;
- 3) Lyginamosios analizės;
- 4) Apibendrinimo.

Teorinė darbo reikšmė pasireiškia RBK muitų sąjungos pristatymu, ekonominės bei teisinės aplinkos analize, poveikiu Lietuvos užsienio prekybai, **praktinė darbo reikšmė** pasireiškia konkrečiais siūlymais.

⁴Drożdż J.. Regioninės ekonominės integracijos poveikio Lietuvos žemės ir maisto ūkio sektoriui vertinimas – Rusijos, Kazachstano ir Baltarusijos muitų sąjungos atvejis//Mokslo studija, Vilnius: Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas, 2010.

Darbo **struktūra**: magistro baigiamasis darbas susideda iš keturių dėstomųjų dalių. Pirma darbo dalis skirta teorinei užsienio prekybos analizei. Antroje dalyje analizuojama muitų sąjunga, kaip užsienio prekybos reguliavimo mechanizmas, pristatomas RBK muitų sąjungos sudarymo atvejis: prielaidos, ekonominė, politinė ir teisinė aplinka. Trečioje darbo dalyje analizuojami Lietuvos prekybos su RBK muitų sąjungos valstybėmis pokyčiai prieš ir po RBK muitų sąjungos sudarymo, analizuojama RBK įtaka krovinių ir keleivių srautams, prognozuojami pokyčiai po Rusijos įstojimo į PPO. Ketvirtoje darbo dalyje autorė atlieka RBK muitų sąjungos prognozes, pateikia nustatytų problemų apibendrinimą, ieško sprendimų būdų.

Darbo prasminiai žodžiai: muitų sąjunga, muitų tarifas, tarptautinė prekyba, importas, eksportas.

1. UŽSIENIO PREKYBA IR JOS ĮTAKA ŠALIES EKONOMIKAI

1.1. Užsienio prekybos problematika ir jos tendencijų apžvalga

Šiais laikais užsienio prekyba yra neatskiriama kasdieninio gyvenimo dalis. Šiuolaikinis pasaulis yra suvokiamas kaip vis labiau didėjančiu intensyvumu pasižyminčio tarptautinio bendradarbiavimo bei įvairialypių tarptautinių ryšių ir santykių plėtojimo sistema, orientuota į bendros kultūrinės, ekonominės, informacinės ir technologinės gyvenimo aplinkos sukūrimą ir tolesnę raidą⁵. Tokiomis aplinkybėmis neabejotinai vis didesnę svarbą įgyja tarptautinė prekyba. Be to, šalys, prekiaudamos tarpusavyje, patiria naudą.

Bendrajai prasme užsienio prekybą galima apibūdinti kaip prekybą prekėmis ir paslaugomis, kurios yra skirtos kitų (užsienio) šalių rinkai.

Pastebėta, kad mokslinėje literatūroje užsienio ir tarptautinės prekybos sąvokos laikomos sinonimais. Todėl ir šiame darbe tarptautinės prekybos sąvoka laikoma užsienio prekybos sinonimu.

Tarptautinė prekyba – tai sudėtingas socialinės ekonominės raidos reiškinys, egzistuojantis daugiakultūroje erdvėje. Šį reiškinį veikia tokie procesai kaip globalizacija, žinių įtvirtinimas ekonomikoje, socialinės ekonomikos raida, Europos Sąjungos plėtra. Pasaulio prekybos organizacija tarptautinę prekybą apibrėžia kaip „prekių srautus, prekes gabenant per teritorines valstybių sienas“. Jungtinių Tautų Organizacija – kaip „tarptautinių prekių pirkimą ir pardavimą“. Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (OECD) tarptautinę prekybą įvardija kaip importo ir eksporto veiklą⁶.

Daugiau nei prieš du šimtus metų Adamas Smitas padarė išvadą, kad tarptautiniai prekių mainai yra visų šalių didesnio turto šaltinis. Tarptautinė prekyba sudaro galimybes plėtoti specializaciją ir geriau panaudoti kiekvienos šalies ekonominius išteklius⁷. Pasak autorių Martinkaus ir Žilinsko, plėtojantis ekonomikai ir ekonominiams santykiams tarp valstybių, atsirado užsienio (tarptautinė) prekyba. Tarptautinis darbo pasidalijimas, gamybos specializacija, politinės, ekonominės ir kitos prielaidos, minėtų autorių yra įvardijamos kaip tarptautinės prekybos atsiradimo prielaidos⁸.

Pasak D. Bernatonytės, užsienio prekyba – tai tarp įvairių valstybių pardavėjų, pirkėjų ir tarpininkų vykstantis pirkimo ir pardavimo procesas. Identišką sąvoką pateikia ir kiti autoriai, pvz. V. Vengrauskas ir N. Perminienė⁹. Pasak D. Bernatonytės, šis procesas turi du pagrindinius bruožus:

⁵ Melnikas, B.; Chlivickas, E.; Jakubavicius, A.; Lobanova, L.; Pipirienė, V.; Burinskiene, A. 2008. Tarptautinis verslas. Vilnius: Technika, p. 15

⁶ Burinskienė A. Tarptautinė prekyba įmonių veiklos praktikoje. Tarptautinės ekonominės integracijos problemos. Verslas, vadyba ir studijos 2009

⁷ Martinkus B., Žilinskas, V. Ekonomikos pagrindai. Kaunas: Technologija, 2001

⁸ Martinkus B., Žilinskas, V. Ekonomikos pagrindai. Kaunas: Technologija, 2001.

⁹ Vengrauskas V., Perminienė N. Tarptautinis verslas. Kaunas: Technologija, 2002.

pirma, jame turi dalyvauti ne mažiau kaip dvi valstybės, kadangi dėl to susiduriama su tarpvalstybiniais ryšiais, pati prekyba tampa reikšminga valstybių socialinės ir ekonominės politikos dalimi; antra, dažniausiai valstybių verslo subjektai naudoja skirtingas valiutas, dėl to susiduriama su valiutų kursų svyravimo rizika¹⁰.

B. Melnikas pateikia tokį tarptautinės prekybos apibrėžimą - tai verslas, kada vienoje šalyje sukurtas produktas yra parduodamas pirkėjui ar vartotojui, esančiam kitoje šalyje, arba yra vartojamas kitoje šalyje¹¹. Taip apibūdinant tarptautinės prekybos sąvoką, parduodamas produktas yra suprantamas bendriausia prasme – produktas, kaip bet kurio pobūdžio prekė ar paslauga. Nors, pasak B. Melniko, tradiciškai tarptautinė prekyba suvokiama kaip prekyba materialiomis, fiziškai apibrėžtomis prekėmis¹².

Pasak V. Vengrausko ir N. Perminienės, tarptautinė prekyba – tai pardavimo – pirkimo procesas, vykdomas tarp įvairių šalių pardavėjų, pirkėjų ir tarpininkų¹³. Keletą šimtmečių egzistavusi pasaulinė prekyba apibūdinama šešiais pagrindiniais bruožais:

1. Prekyba tarp atskirų valstybių augo labai greitai – greičiau nei gamyba.
2. Ji augo labai netolygiai.
3. Iš esmės pasikeitė prekės ir paslaugos, kuriomis prekiaujama.
4. Pasikeitė pagrindiniai dalyviai. Kai kurios nacionalinės ekonomikos įsitraukė į pasaulinę prekybą kur kas intensyviau nei kitos.
5. Skiriasi prekybos būdas (santykis tarp valdžios ir rinkos) nacionalinėje ir tarptautinėje rinkose, taip pat ir skirtinguose sektoriuose.
6. Egzistuoja labai skirtingos prekių ir paslaugų prekybos sąlygos.

Į užsienio prekybos sąvoką taip pat patenka investavimas į užsienio vertybinius popierius, nors tai yra retesnė užsienio prekybos atmaina. Užsienio prekyba dar yra skirstoma į dvi dalis: importą (prekių ir paslaugų įėjimas į šalį) ir eksportą (prekių ir paslaugų išvežimas į kitas šalis)¹⁴.

Apibendrinant, galima daryti tokią išvadą: užsienio prekyba – tai atitinkamų prekių ir paslaugų prekyba, kai yra prekiaujama už valstybės gamintojos sienų.

Taigi, bet kurios užsienio prekybos tarp šalių pagrindas yra tie produktai ir paslaugos, kurie bus parduodami už valstybės gamintojos ribų. Taip yra todėl, kad kai kurios šalys sugeba gaminti tam tikrus produktus ar teikti paslaugas žemesnėmis kainomis. Galimos šio reiškinių priežastys – pigi darbo jėga arba pigesnės žaliavos. Kita užsienio prekybos priežastis – produkcijos perteklius. Jeigu

¹⁰Bernatonytė D. Tarptautinė prekyba. – KTU leidykla Technologija, 2011

¹¹ Melnikas, B.; Chlivickas, E.; Jakubavicius, A.; Lobanova, L.; Pipiriene, V.; Burinskiene, A. 2008. Tarptautinis verslas. Vilnius: Technika, p. 19.

¹² Ten pat.

¹³Vengrauskas V., Perminienė N. Tarptautinis verslas. Kaunas: Technologija, 2002.

¹⁴Black K. What is Foreign Trade? <http://www.wisageek.com/what-is-foreign-trade.htm>; prisijungimo laikas 2012 09 08

šalis savo valstybės viduje gamina tam tikrą produkciją, kurią ne visada pati pajėgi suvartoti, būtų tikslinga dalį turimos produkcijos eksportuoti į kitas šalis.

D. Bernatonytė išskiria šias tris ekonomines užsienio prekybos prielaidas:

1. Skirtingos gamybos sąlygos. Skirtingų valstybių skiriasi gamtos, klimato sąlygos, apsirūpinimais ištekliais. Todėl gaminamos prekės ar teikiamos paslaugos yra skirtingos.
2. Skirtingi gamybos našumo lygiai. Kiekviena šalis, naudodama pažangesnę technologiją, specializuojasi gaminti tai, kas jai sekasi geriau. Gamybos kaštai įvairiuose šalyse skirtingi (nes skiriasi darbo jėgos, transporto, gamybos išlaidos, technologijos ir pan.).
3. Skonių, polinkių, prioritetų įvairovė. Dėl šios aplinkybės, net jei ir visose pasaulio šalyse gamybos sąlygos būtų visiškai vienodos, šalys siektų prekiauti¹⁵.

Minėtos prielaidos yra suvokiamos kaip sąlygos užsienio prekybai vykti.

Literatūroje išskiriama tokia tarptautinės prekybos teikiama nauda:

1. Pasaulinis ūkis patiria naudą, kai vyksta mainai tarp atskirų valstybių. Tarptautinių mainų prielaida yra gamybos sąlygų skirtumas.
2. Skirtingas darbo produktyvumas. Naudojant pigią darbo jėgą pasaulinėje rinkoje gausu neaukštos kokybės, bet pigių prekių.
3. Šalys importuoja prekes (paslaugas), kurių gamyba joms žymiai brangesnė nei perkant pasaulinėje rinkoje. Vadinasi, tarptautinė prekyba skatina efektyviau naudoti turimus išteklius.
4. Tarptautinei prekybai didelę įtaką daro skonių, polinkių ir prioritetų įvairovė¹⁶.

Tačiau užsienio prekyba turi ne tik privalumų, bet ir trūkumų.

Nors užsienio prekyba yra naudinga valstybėms, plėtojant užsienio prekybą susiduriama su problemomis bei prieštaravimais.

D. Bernatonytė pagrįstai pastebi, kad nors tarptautinė prekyba yra naudinga prekiaujančioms šalims, tačiau nauda, gaunama iš tarptautinės prekybos, pasiskirsto tiesiog proporcingai kainų dėl prekybos pasikeitimo. Taigi, nors tarptautinė prekyba yra naudinga, nauda pasiskirsto netolygiai tarp atskirų šalių. Daugiau naudos patiria ta šalis, kurioje labiau pasikeičia kainos. Kitaip tariant, kuo mažesnis importo paklausos arba eksporto pasiūlos elastingumas, tuo didesnė patiriama nauda iš prekybos¹⁷.

Kita vertus, vartotojams naudingas importas, o ne eksportas: padidėja prekių įvairovė ir vartojimas, sumažėja jų kainos. Tarptautinio projekto AGRIPOLICY¹⁸ tyrimas rodo, kad ES naujųjų

¹⁵ Bernatonytė D. Tarptautinė prekyba. - Kaunas: Technologija, 2011, p. 14-15

¹⁶ Gudiniene L., Kleinauskytė I. Eksporto plėtros galimybių Lietuvoje įvertinimas. Šiaulių universitetas. Magistro baigiamasis darbas, 2009, p. 14.

¹⁷ Bernatonytė D. Tarptautinė prekyba. - Kaunas: Technologija, 2011, p. 22-23

¹⁸ Agripolicy oficialus tinklapis. www.agripolicy.net

šalių narių gyventojai padidėjusį prekių asortimentą ir prekių kokybę įvertino skeptiškai. Dalis jų taip ir neįgijo pasitikėjimo naujomis prekėmis. Atlikti tyrimai rodo, kad pabrangus kai kurioms prekėms, ypač maisto, asortimentas ir kokybė atsidūrė antroje vietoje.¹⁹ Gamintojams naudinga eksportuoti prekes, nes jie gauna papildomų pajamų, o importas daro neigiamą įtaką jų veiklai, nes mažina gamybą, o kartu – ir užimtumą²⁰.

J. Drożdż 2010 m. atliktame tyrime “Regioninės ekonominės integracijos poveikio Lietuvos žemės ir maisto ūkio sektoriui vertinimas – Rusijos, Kazachstano ir Baltarusijos muitų sąjungos atvejis” išskiria tokias pagrindines užsienio prekybos, kaip ekonominės integracijos pagrindo problemas:

1. Vykstant intensyviai užsienio prekybos plėtrai, vidaus rinkoje gali susidaryti disbalansas. Skatinant vietinės produkcijos eksportą, skatinamas ir importas. Kuo daugiau išvežama vietinių maisto produktų, tuo daugiau į šalį įvežama importinių.
2. Į šalį dažnai įvežamos pigios nekokybiškos, o iš šalies išvežamos geros kokybės prekės, nes jos dėl aukštesnių kainų negali konkuruoti su pigiomis įvežtinėmis.
3. Eksportuotojai susiduria su prekių importo kliūtimis (importo muitais, aukštais fitosanitarijos, higienos ir kokybės standartais). Nors pasaulio šalys skelbia siekiančios visiško prekybos liberalizavimo, susitarimo joms pasiekti nepavyksta, o pasaulio finansinės krizės sąlygomis vidaus rinkos apsaugos priemonės dar labiau sugriežtėjo, siekiant apsaugoti vietinius gamintojus.
4. Tarptautinei prekybai didelę įtaką daro politinis ir ekonominis nestabilumas šalyse, su kuriomis prekiaujama. Nestabili ekonominė politinė situacija, ypač pereinamojo laikotarpio ar besivystančiose šalyse, kuriose politinė santvarka nenusistovėjusi, trukdo vystyti užsienio prekybos santykiams. Tokiu atveju dažnai tarptautinių ryšių plėtojimas reikalauja įgaliotų valdžios atstovų įsikišimo.
5. Didelės įtakos užsienio prekybos plėtrai turi šalių kultūriniai skirtumai, skirtinga verslo etika ir nusistovėjusios tradicijos. Teisinių skirtumų (komercinės teisės, prekių saugumo reikalavimų) suderinimui reikia daugiau laiko.
6. Nors pasaulyje stebimas rinkų suartėjimas, fizinius atstumus vis tiek įveikti reikia, dėl to atsiranda didesnės transporto ir paskirstymo sąnaudos. Didesnis atstumas iki vartotojų, ilgesnis atsiskaitymo už prekes terminas reikalauja papildomų laiko ir finansinių sąnaudų.

¹⁹ Malcolm, J., Krievina, A. First Insights On The Accession Impact For The Agri Food Sector Of The 12 New Member States. AgriPolicy Enlargement Network for Agripolicy Analysis.2008

²⁰Drożdż J.. Regioninės ekonominės integracijos poveikio Lietuvos žemės ir maisto ūkio sektoriui vertinimas – Rusijos, Kazachstano ir Baltarusijos muitų sąjungos atvejis//Mokslo studija, Vilnius: Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas, 2010, p.18

7. Valiutų kurso svyravimai sunkiai prognozuojami ir gali tapti pagrindiniu nuostolių šaltiniu, sudarant išankstines prekių tiekimo sutartis²¹.

Apibendrinant, tarptautinė prekyba turi svarbią reikšmę šiuolaikinio verslo bei valstybės ekonomikos lygiui. Tai yra sudėtingas ekonominis procesas, verslas, kuriame dalyvauja kelių skirtingų valstybių subjektai.

1.2. Prekių eksporto ir importo samprata bei jų apimčių įvertinimas

Bendrajai prasme užsienio prekyba gali būti apibūdinama kaip prekių ir paslaugų judėjimas tarp skirtingų valstybių. Šie pagrindiniai prekių judėjimo srautai - eksportas bei importas. Importas - tai prekių ir paslaugų įėjimas į šalį, o eksportas - prekių ir paslaugų išvežimas į kitas šalis.

Kiekviena valstybė yra suinteresuota, kad jos šalies ekonomika būtų išvystyta ir subalansuota kaip įmanoma geriau. Labai svarbią dalį šalies ekonomikai sudaro tarptautiniai ekonominiai ryšiai, jie yra įgyvendinami per tarptautinę komercinę veiklą t.y. per eksportą ir importą. Nuo šių dviejų veiksmų priklauso materialinių gėrybių, bei įvairiausių paslaugų tarp šalių mainai.

Eksportui, kaip vienai pagrindinių užsienio prekybos šakų yra būdingi du pagrindiniai bruožai:

1) Eksporto procesas būtinai turi vykti tarp mažiausiai dviejų šalių, tai yra neatskiriama valstybės politikos dalis įeinanti į vyriausybės programas. Eksporto santykiai yra ne tik jį vykdančios įmonės reikalas, bet ir valstybės tarptautinių santykių dalis.

2) Eksportas susijęs su įvairių šalių piniginiu naudojimu, taip pat ir su prekybos sąlygom bei prekybos balansu. Šie reiškiniai rodo palankų arba nepalankų rezultatą vienoms ar kitoms šalims²².

Eksportą sąlygoja tarptautinis darbo pasidalijimas ir specializacija, t.y. kai kurios šalys specializuojasi tik tų prekių ar paslaugų gamyboje, kuriai jos turi didžiausią našumą arba sąlyginį pranašumą. Trumpiau tariant, kai kuriose valstybėse dėl gamtinių sąlygų galima auginti pvz. kavos pupeles, arbatą, arba šalis gali pasižymėti gausiomis tauriųjų metalų iškasenomis, o kitose šalyse nėra nieko panašaus. Dėl tos pačios priežasties šalis gali turėti ir absoliutų pranašumą. Eksportas nėra įmanomas jei šalis neturi jokio pranašumo²³.

Eksporto būtinumą sąlygoja importas. Jei atitinkama šalis savo poreikiams tenkinti importuoja užsienio prekes ar paslaugas tai ji būtinai turi ir eksportuoti. Šią situaciją atspindi prekybos balansas – skirtumas tarp šalies eksporto ir importo bendrų apimčių per tam tikrą laikotarpį. Prekybos balansas yra glaudžiai susijęs su prekybos sąlygomis. Jei pagal prekybos sąlygas susidaro plusinis rezultatas tai dar nereiškia, kad prekybos balansas bus teigiamas. Taip yra todėl, kad didėjant eksportuojamų

²¹Drożdž J.. Regioninės ekonominės integracijos poveikio Lietuvos žemės ir maisto ūkio sektoriui vertinimas – Rusijos, Kazachstano ir Baltarusijos muitų sąjungos atvejis//Mokslo studija, Vilnius: Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas, 2010, p.18

²² Urbonas J. A, Eksporto organizavimas ir planavimas, Kaunas, 2003, p.9

²³ Urbonas J. A, Eksporto organizavimas ir planavimas, Kaunas, 2003, p.9-10

prekių kainoms, importuotojai gali jas pakeisti pigesnėmis. Tai sumažina gaunamos užsienio valiutos kiekį ir prekybos balansas gali taip pat sumažėti arba net tapti neigiamu. Tačiau taip nutinka ne visada. Kartais neigiamos prekybos sąlygos nebūtinai reiškia neigiamą prekybos balansą. Mažėjant eksportuojamų prekių kainoms jų paklausa didėja, tokiu būdu auga eksporto apimtis, o kartu ir gaunamų pinigų kiekis. Taigi, pagerėjusios prekybos sąlygos nulems geresnį prekybos balansą tik tuo atveju jei importo ir eksporto paklausa bus santykinai neelastinga. Pablogėjusios prekybos sąlygos, šiuo atveju, taip pat ne visada reiškia neigiamą prekybos balansą. Jei importo ir eksporto paklausa santykinai elastinga, tai paklausa augs, gaunamų lėšų kiekis didės ir tokiu atveju prekybos balansas bus teigiamas²⁴.

Apibendrinant, galima teigti, kad ryšys tarp prekybos sąlygų ir prekybos balanso priklauso nuo importo ir eksporto paklausos elastingumo.

Literatūroje yra nuomonė, kad šalies rinkos atvirumą bei jos priklausomybę nuo kitų šalių, kitaip tariant, ūkio integracijos laipsnį, parodo jos užsienio prekybos – eksporto ir importo apimties ir bendrojo vidaus produkto (BVP) santykis²⁵.

Skiriamos tokios pagrindinės eksporto būtinumo priežastys: tarptautinis darbo pasidalijimas ir gamybos specializacija, pasiūlos įvairovės plėtra, monopolijų mažėjimas ir eksporto konkurencija, verčianti nacionalines įmones tobulinti gamybą, technologijas, produktą ir rinkodarą, galimybė pasiekti teigiamą valstybės prekybos balansą²⁶.

Kad aprūpinti šalies vartotojus reikalingų prekių ir paslaugų asortimentu, valstybė turi importuoti. Tačiau, tam, kad galėtų importuoti, valstybė turi ir eksportuoti. Todėl „mažose atvirose šalyse eksportas yra laikomas pagrindiniu užsienio valiutos šaltiniu“²⁷. Skirtumas tarp valstybės eksporto ir importo per tam tikrą laikotarpį yra vadinamas šalies prekybos balansu. Jeigu jis neigiamas, t.y. eksportuojama mažiau produkcijos ir paslaugų nei importuojama į šalį, valstybei tenka skolintis arba ieškoti kitų finansavimo šaltinių, kad galėtų padengti importuojamų prekių ir paslaugų kainą.

Eksportas laikomas ypatingai svarbia tarptautinės prekybos dalimi dėl jo makroekonominio poveikio kiekvienai valstybei, nes nuo šalies eksporto galimybių visų pirma priklauso jos fiskalinė ir monetarinė politika. Kitaip tariant, eksportas turi įtakos ir biudžeto surinkimui, ir stabiliam nacionalinės valiutos kursui bei visos valstybės ekonomikos gyvybingumui ir plėtrai. Taip pat, eksporto mastas yra viena iš valstybės konkurencingumo sudedamųjų dalių, kuri sąlygoja jos

²⁴ Ten pat, p.10

²⁵ Jatuliavičienė G., Kučinskienė M. Globalization drivers and their impact on Lithuanian economic growth and development // *Ekonomika* 73. – Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2006. P. 34-45. http://www.leidykla.eu/fileadmin/Ekonomika/73/Grazina_Jatuliaviciene_Marija_Kucinskiene.pdf;

²⁶ Ten pat

²⁷ Rudzakis R., Kvedaras V. Lietuvos eksporto tendencijos ir ekonometriniai modeliai // *Pinigų studijos*. – Vilnius: Lietuvos bankas, 2003.p. 29.

galimybes importuoti, taigi nulemia ir didesnę ar mažesnę pasiūlą, o kartu ir tos šalies vartotojų galimybes rinktis, bei jų ekonominę gerovę. Todėl daugelis valstybių vykdo eksporto politiką, kuri reguliuoja, skatina, nukreipia bei saugo šalies eksportą²⁸.

Į eksportą reikėtų žvelgti per tarptautinio bendradarbiavimo prizmę, nes bet kuris eksportas yra kažkieno importas²⁹. Todėl tiek eksporto, tiek importo rodikliai yra labai svarbūs valstybės ekonomikai.

Iki 1993 m. Europos Sąjungoje pagrindinis užsienio prekybos statistikos informacijos šaltinis buvo muitinės deklaracijų duomenys. Nuo 1993 m. sausio 1 d., kai susiformavo bendra Europos Sąjungos rinka, buvo pradėta diegti nauja duomenų surinkimo sistema - Intrastatas. Prekybos prekėmis tarp valstybių narių statistiniai duomenys yra renkami vadovaujantis Europos Parlamento ir Tarybos 2004 m. kovo 31 d. Reglamentu (EB) Nr. 638/2004 ir Komisijos 2004 m. lapkričio 18 d. Reglamentu (EB) Nr. 1982/2004 (iš dalies pakeistas reglamentas (ES) Nr. 91/2010 ir (ES) Nr. 96/2010). Intrastato sistema buvo sukurta siekiant tiesiogiai iš įmonių rinkti duomenis apie prekybos srautus tarp Europos Sąjungos šalių narių³⁰.

Kai Lietuva įstojo į ES, mūsų valstybėje taip pat buvo įdiegta Intrastato sistema. Lietuvos užsienio prekybos duomenys buvo išskaidyti į dvi dalis: Ekstrastatą ir Intrastatą.

Intrastato tyrimas yra ištisinis statistinis tyrimas, atliekamas kas mėnesį. Intrastato duomenims rengti yra naudojami Intrastato ataskaitų ir PVM deklaracijų duomenys. Duomenis apie prekybą su ES valstybėmis teikia Lietuvoje PVM mokėtojų registre registruoti asmenys, kurie įveža ir/arba išveža prekes į/iš Lietuvos Respublikos iš/į ES valstybes ir jų išvežtų ir/arba įvežtų prekių vertės viršijo Intrastato išvežimo ir/arba Intrastato įvežimo ataskaitų teikimo ribas. PVM mokėtojai, neviršiję šių ribų, yra atleisti nuo prievolės teikti Intrastato ataskaitas. Ribos yra nustatomos kiekvienais metais iki lapkričio 1 d. ir skelbiamos „Valstybės žiniuose“ Statistikos departamento generalinio direktoriaus įsakymu „Dėl Intrastato ribų nustatymo“. Ribos taikomos visus kalendorinius metus. Jos apskaičiuojamos, remiantis paskutiniais turimais prekybos su kitomis valstybėmis narėmis rezultatais per laikotarpį, ne trumpesnį kaip 12 mėnesių. Remiantis Komisijos Reglamente (EB) Nr. 1982/2004 10 straipsnio nuostatomis, skaičiuojant ribas yra užtikrinama, kad bendra PVM mokėtojų, viršijusių ribas, prekybos (įvežimo/išvežimo) vertė sudarytų ne mažiau 97% bendros Lietuvos Respublikos įvežimo/išvežimo į/iš ES vertės. Skaičiuojant užsienio prekybos statistikos rezultatus, PVM mokėtojų,

²⁸ Czinkota M. Export Promotion: A Framework for Finding Opportunity in Change // Thunderbird International Business Review, 2002, Vol. 44 Issue 3, P. 315-324. <http://web.ebscohost.com/ehost/detail?vid=4&hid=108&sid=147ca3c8-efda-4741-85d5-e2e999809072%40sessionmgr14&bdata=JnNpdGU9ZWwhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#db=bth&AN=6816168>, p. 315-316..

²⁹ Ten pat, p.323.

³⁰ Intrastato sistema. <http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=1139>; prisijungimo laikas 2013 02 20

neviršijusių Intrastato įvežimo ataskaitos ir/arba Intrastato išvežimo ataskaitos teikimo ribos, įvežimo ir/arba išvežimo vertė yra apskaičiuojama naudojant PVM deklaracijų duomenis³¹.

Ekstrastatas – duomenų apie Lietuvos prekybą su ne Europos Sąjungos valstybėmis surinkimo sistema, kurios pagrindinis duomenų šaltinis – muitinės deklaracijos (Bendrojo administracinio dokumento) duomenys³². Užsienio prekybos statistinėje apskaitoje pagrindiniai vertinami parametrai yra prekių statistinė vertė ir prekių kiekis³³.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. liepos 10 d. nutarimu Nr. 1086 „Dėl užsienio prekybos ir pridėtinės vertės mokesčio duomenų rinkimo tvarkos“ (Žin., 2002, Nr. 72-3034) nuo įstojimo į Europos Sąjungą dienos užsienio prekybos statistikoje taikomos dvi apskaitos sistemos – Ekstrastatas ir Intrastatas. Ekstrastato sistema apima Lietuvos prekybos su ne ES šalimis duomenis, kurių šaltinis ir toliau yra BAD. Intrastatas – duomenų apie Lietuvos Respublikos prekybą su ES valstybėmis surinkimo sistema, kurios duomenų šaltinis yra Intrastato išvežimo ataskaita (UPS-01) ir Intrastato įvežimo ataskaita (UPS-02), tvirtinamos Statistikos departamento generalinio direktoriaus ir Muitinės departamento prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos (toliau – Muitinės departamentas) generalinio direktoriaus įsakymu³⁴.

Ekstrastato statistiniams duomenims rengti yra naudojami administracinių duomenų šaltinių duomenys (BAD). Ekstrastato statistiniai duomenys yra skaičiuojami pagal specialiąją prekybos sistemą, pagal kurią importe yra apskaitomas prekių išleidimas į laisvą apyvartą, laikinasis prekių įvežimas perdirbti, prekių įvežimas (gražinimas) po laikino išvežimo perdirbti. Eksporte yra apskaitomas negražinamasis prekių eksportas, prekių išvežimas po laikino įvežimo perdirbti, laikinasis prekių išvežimas perdirbti³⁵.

Remiantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. liepos 10 d. nutarimu Nr. 1086 „Dėl užsienio prekybos ir pridėtinės vertės mokesčio duomenų rinkimo tvarkos“ (Žin., 2002, Nr. 72-3034) ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. rugpjūčio 19 d. nutarimą Nr. 1048 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. liepos 10 d. nutarimu Nr. 1086 „Dėl užsienio prekybos ir pridėtinės vertės mokesčio duomenų rinkimo tvarkos“ pakeitimo“ (Žin., 2003, Nr. 81(1)-3695) Lietuvoje Intrastato duomenų rinkimo ir kaupimo funkcijas atlieka Muitinės departamentas prie Finansų ministerijos, o metodiškai vadovauja visiems darbams, susijusiems su Intrastato duomenų rinkimu,

³¹ Užsienio prekybos statistinės apskaitos metodika, patvirtinta Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės generalinio direktoriaus 2007 m. lapkričio 5 d. įsakymu Nr. DĮ-230

³² Intrastato sistema. <http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=1139>; prisijungimo laikas 2013 02 20

³³ Užsienio prekybos statistinės apskaitos metodika, patvirtinta Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės generalinio direktoriaus 2007 m. lapkričio 5 d. įsakymu Nr. DĮ-230

³⁴ Užsienio prekybos statistinės apskaitos metodika, patvirtinta Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės generalinio direktoriaus 2007 m. lapkričio 5 d. įsakymu Nr. DĮ-230

³⁵ Ten pat.

juos koordinuoja, rengia Lietuvos užsienio prekybos informaciją pagal Ekstrastato ir Intrastato sistemų surinktus duomenis - Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės³⁶.

Eksportuojant prekes vienas iš pagrindinių dokumentų yra muitinės deklaracija. Tai yra nustatytos formos muitinei skirtas krovinio tvarkytojo ar ekspedicijos dokumentas, kur yra surašomi duomenys apie muitinei pateikiamas prekes.

Europos Sąjungoje deklaracija arba Bendrasis administracinis dokumentas (The single administrative document) buvo įvestas 1988 metais. Šiame dokumente yra pateikiami informaciniai duomenys apie prekių siuntėją ir gavėją, apskaičiuojami mokesčiai, aprašomas kroviny, nurodomas jo svoris, kilmė, kodas, vertė, pateikiami kiti rodikliai, reikalingi muitinės kontrolei ir statistikai. Muitinės deklaracija reikalinga gabenant prekes iš Europos Sąjungos į trečiąsias šalis. Pagal šias deklaracijas apskaičiuojami mokesčiai³⁷.

Pagal Europos parlamento ir tarybos reglamentą (EB) Nr. 471/2009, eksporto duomenis registruoja valstybės narės, kai prekės išvežamos iš Bendrijos statistinės teritorijos taikant vieną iš toliau išvardytų Muitinės kodekse nustatytų muitinės procedūrų arba muitinės sankcionuotų veiksmų:

- a) eksportą;
- b) laikinąjį išvežimą perdirbti;
- c) reeksportą po laikinojo įvežimo perdirbti arba muitinės prižiūravimo perdirbimo³⁸.

Importo duomenis registruoja valstybės narės, kai prekės įvežamos į Bendrijos statistinę teritoriją taikant vieną iš toliau išvardytų Muitinės kodekse nustatytų muitinės procedūrų:

- a) išleidimą į laisvą apyvartą;
- b) laikinąjį įvežimą perdirbti;
- c) muitinės prižiūrimą perdirbimą³⁹.

Lietuvoje užsienio prekybos statistika iki 1994 m. buvo rengiama pagal duomenis, surinktus iš įmonių. Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės kas ketvirtį apklausdavo pagrindines eksportuojančias ir importuojančias įmones. Užsienio prekybos statistikoje buvo naudojamas agreguotas prekių sąrašas (500 prekių pavadinimų), sudarytas pagal Ekonominės savitarpio pagalbos tarybos (ESPT) šalių vieningą prekinę nomenklatūrą. Pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. rugsėjo 2 d. nutarimo Nr. 811 „Dėl eksporto ir importo apskaitos bei statistikos“ (Žin. 1994, nr. 69-1317) nuostatas, nuo 1995 m. oficiali statistinė informacija apie užsienio prekybą rengiama pagal muitinei pateikiamo Bendrojo administracinio dokumento (muitinės deklaracijų) duomenis. 1994 m. pabaigoje buvo paruošta Laikinoji užsienio prekybos statistikos apskaitos

³⁶ Intrastato sistema. <http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=1139>; prisijungimo laikas 2013 02 20

³⁷ Muitinės dokumentai. International Trade eLearning Suite for SMEs-InTeLS; prisijungimo laikas 2013 02 24

³⁸ Europos parlamento ir tarybos reglamentą (EB) Nr. 471/2009.

³⁹ Europos parlamento ir tarybos reglamentą (EB) Nr. 471/2009.

metodika. Atsižvelgiant į užsienio šalių bei tarptautinių organizacijų ekspertų pastabas, Statistikos departamento direktoriaus 1996 m. spalio 21 d. įsakymu Nr. 56 „Dėl užsienio prekybos statistinės apskaitos metodikos“ buvo patvirtinta papildyta metodika⁴⁰.

Šiuo metu Lietuvoje užsienio prekybos statistiką reglamentuoja šie teisės aktai:

1) 1995 m. gegužės 22 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1172/95 dėl statistinių duomenų apie Bendrijos ir jos valstybių narių prekybą su valstybėmis, kurios nėra narės (OL 2004 m. specialusis leidimas, 11 skyrius, 23 tomas, p. 61), su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2003 m. rugsėjo 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (EB) Nr. 1882/2003 (OL 2004 m. specialusis leidimas, 1 skyrius, 4 tomas, p. 447);

2) 2000 m. rugsėjo 7 d. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 1917/2000, nustatantis tam tikras Tarybos reglamento (EB) Nr. 1172/95 dėl statistinių duomenų apie užsienio prekybą įgyvendinimo nuostatas (OL 2004 m. specialusis leidimas, 11 skyrius, 34 tomas, p. 84), (toliau – Komisijos Reglamentas (EB) Nr. 1917/2000) su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2005 m. lapkričio 28 d. Komisijos reglamentu (EB) Nr. 1949/2005 (OL 2005 L 312, p. 10);

3) 2004 m. kovo 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 638/2004 dėl prekybos prekėmis tarp valstybių narių Bendrijos statistinių duomenų, panaikinantį Tarybos reglamentą (EEB) Nr. 3330/91 (OL 2004 m. specialusis leidimas, 2 skyrius, 16 tomas, p. 64);

4) 2004 m. lapkričio 18 d. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 1982/2004, įgyvendinantis Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 638/2004 dėl prekybos prekėmis tarp valstybių narių Bendrijos statistinių duomenų, panaikinantį Komisijos reglamentus (EB) Nr. 1901/2000 ir (EEB) Nr. 3590/92 (OL 2004 L 343, p. 3), (toliau – Komisijos Reglamentas (EB) Nr. 1982/2004) su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2005 m. lapkričio 24 d. Komisijos reglamentu (EB) Nr. 1915/2005 (OL 2005 L 307, p. 8);

5) 1992 m. spalio 12 d. Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 2913/92, nustatantis Bendrijos muitinės kodeksą (OL 2004 m. specialusis leidimas, 2 skyrius, 4 tomas, p. 307), su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2005 m. balandžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (EB) Nr. 648/2005 (OL 2005 L 117, p. 13);

6) 1993 m. liepos 2 d. Komisijos reglamentas (EEB) Nr. 2454/93, išdėstantis Tarybos reglamento (EEB) Nr. 2913/92, nustatančio Bendrijos muitinės kodeksą, įgyvendinimo nuostatas (OL 2004 m. specialusis leidimas, 2 skyrius, 6 tomas, p. 3), (toliau – Komisijos Reglamentas (EEB) Nr. 2454/93) su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2006 m. gruodžio 18 d. Komisijos reglamentu (EB) Nr. 1875/2006 (OL 2006 L 360, p. 64);

⁴⁰ Užsienio prekybos statistinės apskaitos metodika, patvirtinta Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės generalinio direktoriaus 2007 m. lapkričio 5 d. įsakymu Nr. DĮ-230

7) Lietuvos Respublikos statistikos įstatymas (Žin., 1993, Nr. 54-1048; 1999, Nr. 114-3299);

8) Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. liepos 10 d. nutarimas Nr. 1086 „Dėl užsienio prekybos ir pridėtinės vertės mokesčio duomenų rinkimo tvarkos“⁴¹.

Apibendrinant galima teigti, kad eksportas yra stiprus veiksnys biudžeto surinkimui, stabiliam nacionalinės valiutos kursui bei visos valstybės ekonomikos gyvybingumui ir plėtrai. Taip pat eksporto mastas yra viena iš dalių, nusakančių valstybės konkurencingumą tarptautinėse rinkose. Konkurencingumas savo ruožtu sąlygoja valstybės galimybes importuoti, taigi nulemia ir pasiūlos dydį, o kartu ir šalies vartotojų pasirinkimo laisvę bei ekonominę gerovę.

1.3. Lietuvos užsienio prekybos iki RBK susikūrimo apžvalga ir įvertinimas

Lietuvos užsienio prekyba yra neatsiejamai susijusi su pasaulinės tarptautinės prekybos tendencijomis bei susiklosčiusia politine situacija. Pasaulinės tendencijos rodo, kad tarptautinė prekyba sparčiai vystosi.

Prekių ir paslaugų judėjimas tarp šalių susieja nacionalinius ūkius į bendrą rinkos sistemą ir sustiprina šalių tarpusavio ekonominę priklausomybę. Tarpusavio priklausomybei turi įtakos tokie faktoriai kaip šalies teritorijos dydis, ekonominio išsivystymo dydis, vidaus rinkos apimtis, gamtiniai išteklių ir t.t. Vykdam tarptautinę prekybą, realizuojami jos dalyvių – atskirų šalių, jų grupių, sąjungų ir kt. ekonominiai interesai, todėl šalims ji yra naudinga⁴². Tuo galima paaiškinti greitus tarptautinės prekybos vystymosi tempus.

1950-1990 m. laikotarpiu bendras vidaus produktas pasaulio mastu padidėjo 5 kartus, o prekių eksportas – 11 kartų. Per XX a. paskutinį dešimtmetį BVP padidėjo ¼ karto, o pasaulio prekių eksportas – daugiau kaip 2 kartus. Dėl to užsienio prekybos kvota 1990-2000 metų laikotarpiu padidėjo nuo 32 iki 40 proc. Tarptautinės prekybos plėtros lygį rodo ir eksporto bei bendrojo vidaus produkto santykis, arba eksporto kvota nuo BVP. Kai kurių valstybių, pvz. Singapūro, Honkongo šis rodiklis yra didesnis nei 100 proc. (Singapūro – 221 proc., Honkongo – 148 proc.), t.y. šalies eksporto vertė viršija bendrąjį vidaus produktą. Lietuvoje šis rodiklis sudaro 60 proc⁴³.

1980-2002 metų laikotarpiu pasaulio eksporto apimtis padidėjo 3,15 karto, o pasaulio importo apimtis – 3,17 karto. 2003 m. prekių eksportas padidėjo 16 proc.⁴⁴

Lietuvos užsienio prekybos pokyčius nagrinėsime nuo nepriklausomybės atkūrimo. Atkūrus nepriklausomybę, 1990 m. Lietuvoje pradėtos esminės politinės ir ekonominės reformos, kurių tikslas buvo sukurti demokratinę tvarką ir sąlygas rinkos ekonomikai. Viena iš pagrindinių ekonominės

⁴¹ Užsienio prekybos statistinės apskaitos metodika, patvirtinta Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės generalinio direktoriaus 2007 m. lapkričio 5 d. įsakymu Nr. DĮ-230

⁴² Bernatonytė D. Tarptautinė prekyba. - Kaunas: Technologija, 2011, p. 248.

⁴³ Bernatonytė D. Tarptautinė prekyba. - Kaunas: Technologija, 2011, p. 249.

⁴⁴ Ten pat.

reformos priemonių buvo užsienio prekybos liberalizavimas ir institucijų šalies užsienio prekybos politikai kurti bei vykdyti sukūrimas. Buvo priimta daug vienašalių ir sutartinių sprendimų, kuriais remiantis sukurtas dabartinis Lietuvos užsienio prekybos režimas ir prekybos politikos formavimo struktūra. Derybos dėl stojimo į Pasaulio prekybos organizaciją (PPO) (buvusią BSTP – Bendrąją sutartį dėl tarifų ir prekybos, angl. – GATT) ir su tuo susiję įsipareigojimai užsienio prekybos, žemės ūkio politikos, konkurencijos politikos, mokesčių, viešųjų pirkimų ir kitose srityse atliko svarbų vaidmenį kuriant Lietuvos ekonominę politiką ir užsienio prekybos politikos režimą. Dvišaliai ir regioniniai laisvosios prekybos susitarimai, ypač su Europos Sąjunga (ES) ir kitomis dviem Baltijos šalimis, buvo kitas svarbus veiksnys kuriant Lietuvos užsienio prekybos politiką⁴⁵.

Lietuvos užsienio prekybos politika buvo liberalizuojama įgyvendinant tiek vienašales, tiek ir sutartines priemones. 1993 m. priimtas naujas prekybos įstatymas ir panaikinti dar likę kiekybiniai eksporto apribojimai. Ribotam laikui buvo palikti eksporto muitai kai kuriems vietiniams žaliavų produktams (kailiams ir medienai). Importo srityje buvo nustatyti beveik vienodi ir santykinai nedideli muitai. Buvo panaikinti specifiniai 10 procentų dydžio maito mokesčiai už importą tvirta valiuta ir statistinės prekybos rinkliavos, kurios buvo nustatytos informacijai apie prekybos srautus registruoti. Kartu pamažu buvo šalinami mokėjimų apribojimai. Daugelio netarifinių prekybos barjerų pašalinimas ir santykinai nedideli importo muitai prisidėjo prie spartaus užsienio prekybos apimtys didėjimo⁴⁶.

Atkūrus nepriklausomybę, Lietuvos ekonominiai ryšiai su buvusios Sovietų Sąjungos respublikomis susilpnėjo ir susiklostė sąlygos savarankiškai užsienio politikai bei tiesioginiams ekonominiams ryšiams su Vakarų šalimis⁴⁷. Iki ekonominių reformų pradžios Lietuvos užsienio prekybą vykdė valstybinės įstaigos, ji buvo griežtai reguliuojama kvotomis ir licencijomis⁴⁸. Po nepriklausomybės atkūrimo atitinkamai pasikeitė Lietuvos užsienio prekybos struktūra bei dinamika. Liberalizavus santykius su užsienio šalimis, Lietuvos užsienio prekybos apyvarta su Vakarų Europos ir kitomis šalimis ėmė sparčiai plėtotis. Palyginimui, 1989 m. šalies eksporto į Vakarų šalių rinką dalis sudarė tik 3,9 proc. bendrojo vidaus produkto, 1992 m. – 9,4 proc., 1996 m. – jau 17 proc., o 1999 m. eksportas į ES šalis sudarė net 28,7 proc. BVP⁴⁹. Bendras Lietuvos užsienio prekybos balansas yra pavaizduotas lentelėje 1.

⁴⁵ Vilpišauskas R. Lietuvos užsienio prekybos politika ir jos raida: veiksmų analizė. Pinigų studijos Nr. 3, 2000 rugsėjis, Lietuvos bankas.

⁴⁶ Vilpišauskas R. Lietuvos užsienio prekybos politika ir jos raida: veiksmų analizė. Pinigų studijos Nr. 3, 2000 rugsėjis, Lietuvos bankas.

⁴⁷ Bernatonytė D. Tarptautinė prekyba. - Kaunas: Technologija, 2011, p. 265

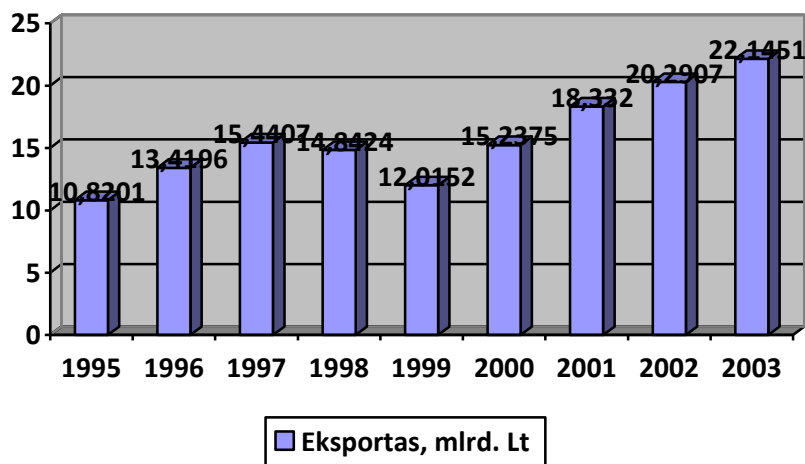
⁴⁸ Vilpišauskas R. Lietuvos užsienio prekybos politika ir jos raida: veiksmų analizė. Pinigų studijos Nr. 3, 2000 rugsėjis, Lietuvos bankas.

⁴⁹ Bernatonytė D. Tarptautinė prekyba. - Kaunas: Technologija, 2011, p. 265

1 lentelė. Lietuvos užsienio prekybos balansas 1995-2003 m⁵⁰

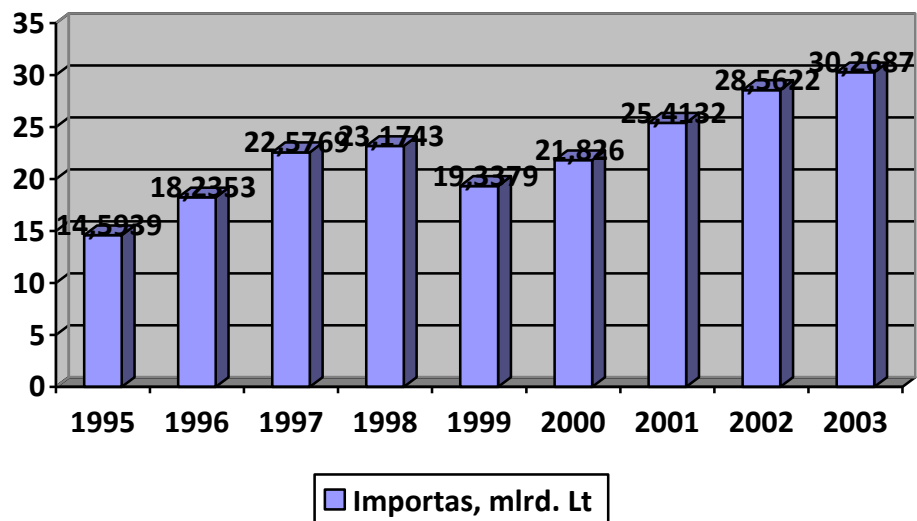
Metai	Eksportas, mlrd. Lt	Importas, mlrd. Lt	Balansas, mlrd. Lt
1995	10,8201	14,5939	-3,7738
1996	13,4196	18,2353	-4,8157
1997	15,4407	22,5769	-7,1362
1998	14,8424	23,1743	-8,3319
1999	12,0152	19,3379	-7,3227
2000	15,2375	21,8260	-6,5885
2001	18,3320	25,4132	-7,0812
2002	20,2907	28,5622	-8,2715
2003	22,1451	30,2687	-8,1236

Kaip matyti iš pateiktų duomenų, 1995-2003 m. Lietuvos eksporto ir importo rodikliai nuosekliai augo.

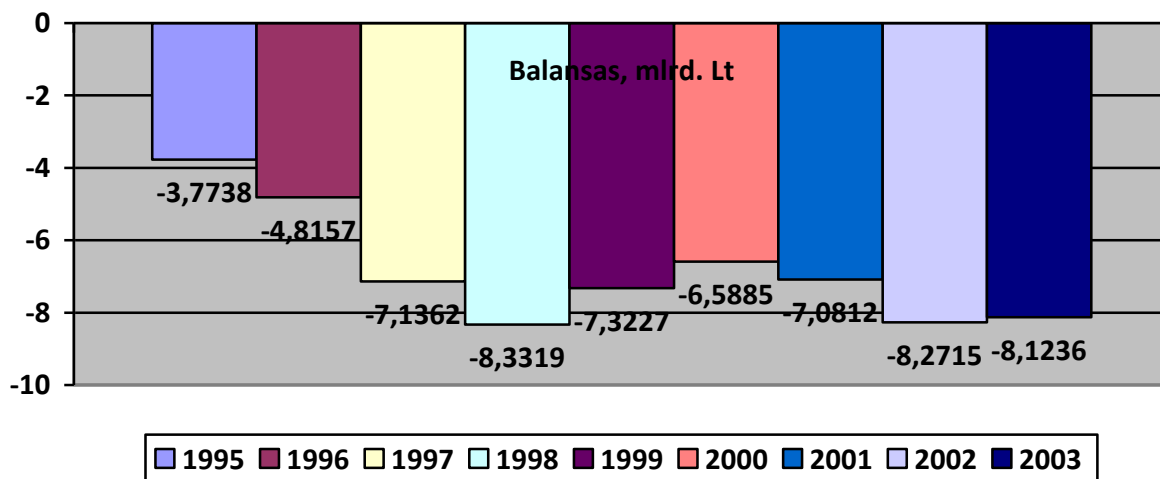

1 pav. Lietuvos eksportas 1995-2003 m.

⁵⁰ Lietuvos Statistikos departamentas. <http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=391>; prisijungimo laikas 2012 spalio 18 d.

2 pav. Lietuvos importas 1995-2003 m.

3 pav. Lietuvos užsienio prekybos balansas 1999-2003 m.

Nagrinėjant Lietuvos užsienio prekybos struktūrą ir jos pokyčius 1989-2003 m. laikotarpiu, D. Bernatonytė pažymėjo tokias kitimo tendencijas:

1. Prekybos su Vakarų šalimis apyvartos dalis padidėjo 3,9 karto ir sudarė 58 proc. visos apyvartos, o eksporto – net 5,9 karto ir sudarė 51 proc. eksporto apimties. Labiausiai didėjo prekybos apyvarta su ES šalimis (eksportas – nuo 2,28 proc. 1991 m. iki 42 proc. 2003 m., importas – nuo 2,52 proc. 1991 m. iki 45 proc. 2001 m.).
2. Prekybos su Rytų šalimis apyvartos dalis pastebimai sumažėjo (4 kartus) ir sudarė 21,7 proc., o eksporto dalis - 4,5 karto ir sudarė 17 proc. visos eksporto apimties.

3. Prekybos su Baltijos šalimis (Latvija, Estija) apyvartos dalis 1991-1993 m. sumažėjo 1,2 karto. Lietuvos apyvarta su Latvija 1994 m. sudarė 5,6 proc., o 2003 m. 6,2 proc. visos Lietuvos užsienio prekybos, tuo tarpu su Estija – atitinkamai 2,5 proc. ir 3,4 proc.
4. Lietuvos užsienio prekybos apyvartos subalansuotumo pastebimai keitėsi ir dydis ir kryptis. Eksporto ir importo saldo į Vakarų šalis 1989-1991 m. buvo neigiamas, o į Rytų šalis – teigiamas, tačiau liberalizavus prekybos santykius su Vakarų šalimis, 1992-1993 m., tapo teigiamas; 1994-2003 m. laikotarpiu – neigiamas.
5. Lemiamas vaidmuo plėtojant Lietuvos eksportą tenka pramonei ir šioms pagrindinėms šakoms: lengvajai ir maisto pramonei; cheminių medžiagų ir produktų pramonei bei mašinų gamybai.
6. Lietuvos importo plėtojimo linkmė yra kitokia, čia lemiamas vaidmuo tenka naftos ir dujų pramonei; antraeilis – mašinų gamybos ir chemijos pramonei, o trečiaeilis – lengvajai ir maisto pramonei⁵¹.

Neabejotinai užsienio prekybos struktūrai ir jos dinamikai turėjo įtakos Lietuvos įstojimas į ES 2004 m. gegužės 1 d. Lietuvai, tapus ES nare, prekių importas didėjo. Tokį prekių importo augimą skatino padidėjusi vidaus paklausa. Sparčiausiai didėjo vartojimo prekių importas⁵².

2004 m. Lietuvos eksportas iš viso sudarė 25,8192 mlrd. Lt, o importas – 34,3836 mlrd. Lt. Iš jų eksportas į Europos Sąjungos šalis – 17,2699 mlrd. Lt., o iš ES šalių – 21,7582 mlrd. Lt. Eksportas į NVS valstybes sudarė 4,2167 mlrd. Lt., o iš NVS šalių – 9,1778 mlrd. Lt⁵³.

2005 m. Lietuvos eksportas buvo 32,7673 mlrd. Lt, o importas – 43,1519 mlrd. Lt. Tuo tarpu eksportas į Europos Sąjungos šalis – 21,4195 mlrd. Lt., o iš ES šalių – 25,586 mlrd. Lt. Užsienio prekyba su NVS šalimis irgi gerėjo. Eksportas į NVS valstybes sudarė 5,8164 mlrd. Lt., o iš NVS šalių – 13,4364 mlrd. Lt⁵⁴. 2005 m. vartojimo prekių importas sudarė 17,2 proc. importo struktūroje pagal makroekonomikos kategorijų klasifikaciją. Lietuvos prekių išvežimas į ES šalis 2005 metais sudarė 65,4 proc. viso eksporto, o įvežimas iš ES – 59,1 proc. viso importo; Lietuvos prekių eksportas į NVS šalis - 17,7 proc. eksporto apimties, o importas iš jų – 31,3 proc. importo apimties⁵⁵.

2009 m. pasaulinė ekonominė krizė turėjo įtakos ir Lietuvos eksporto bei importo pobūdžiui bei prekiinei struktūrai. 2009 m. Lietuvos eksportas sudarė tik 73,4, o importas – 62,1 proc. 2008 metų Lietuvos eksporto ir importo. Tačiau 2010 m. palyginti su 2009 m. Lietuvos eksportas ir importas didėjo. 2010 m., palyginti su 2009 m., eksportas padidėjo 32,7 procento, importas – 34,5 procento. Kaip ir ankstesniais metais Lietuvos prekybos pagrindiniais partneriais buvo ES (prekių išvežimas

⁵¹ Bernatonytė D. Tarptautinė prekyba. - Kaunas: Technologija, 2011, p. 265-266.

⁵² Bernatonytė D. Tarptautinė prekyba. - Kaunas: Technologija, 2011, p. 266

⁵³ Lietuvos Statistikos departamentas. <http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=39>; prisijungimo laikas 2012 spalio 19 d.

⁵⁴ Lietuvos Statistikos departamentas. <http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=39>; prisijungimo laikas 2012 spalio 19 d.

⁵⁵ Bernatonytė D. Tarptautinė prekyba. - Kaunas: Technologija, 2011, p. 266

sudarė 61,0 proc., o prekių įvežimas – 56,6 proc.) bei NVS šalys: eksportas į šias šalis sudarė 27,0 proc., o importas iš jų – 35,7 proc. Lietuvos eksporto ir importo struktūroje 2010 metais dominavo mineraliniai produktai, cheminės pramonės produktai, mašinos ir mechaniniai įrenginiai bei transporto priemonės⁵⁶.

Lietuvos eksporto ir importo tendencijos 2004-2011 m. yra pavaizduotos lentelėje 2.

2 lentelė. Lietuvos eksportas ir importas 2004-2011 m⁵⁷.

Metai	Eksportas, mlrd. Lt	Eksportas į ES, mlrd. Lt	Eksportas į NVS, mlrd. Lt	Importas, mlrd. Lt	Importas iš ES, mlrd. Lt	Importas iš NVS, mlrd. Lt
2004	25,8192	17,2699	4,2167	34,3836	21,7582	9,1778
2005	32,7673	21,4195	5,8164	43,1519	25,5860	13,4364
2006	38,8883	24,5876	8,2519	53,2746	33,3333	14,8852
2007	43,1924	27,9685	10,5667	61,5035	42,0297	13,4656
2008	55,5110	33,4724	14,3203	73,0063	42,0160	24,7478
2009	40,7320	26,1845	9,5487	45,3110	26,7731	14,8936
2010	54,0388	32,9523	14,5996	60,9528	34,4888	21,7624
2011	69,5768	42,6585	19,2902	78,8122	44,7102	28,2420

3 lentelė. Balansas 2004-2011 m⁵⁸.

Metai	Bendras užsienio prekybos balansas, mlrd.lt	Užsienio prekybos balansas su ES, mlrd. Lt	Užsienio prekybos balansas su NVS, mlrd. Lt
2004	8,5644	4,4883	4,9611
2005	10,3846	4,1665	7,62
2006	14,3863	8,7457	6,6333
2007	18,3111	14,0612	2,8989
2008	17,4953	8,5436	10,4275
2009	4,579	0,5886	5,3449
2010	6,914	1,5365	7,1628
2011	9,2354	2,0517	8,9518

⁵⁶ Bernatonytė D. Tarptautinė prekyba. - Kaunas: Technologija, 2011, p. 271

⁵⁷ Lietuvos Statistikos departamentas. <http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=391>; prisijungimo laikas 2012 spalio 18 d.

⁵⁸ Lietuvos Statistikos departamentas. <http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=391>; prisijungimo laikas 2012 spalio 18 d.

2010 m. svarbiausios Lietuvos eksporto partnerės buvo Rusija (15,7 %), Vokietija (9,9 %), Latvija (9,4 %) ir Lenkija (7,7 %). Svarbiausios importo partnerės – Rusija (32,6 %), Vokietija (10,5 %), Lenkija (8,9 %) ir Latvija (6,3 %) ⁵⁹.

Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2011 m. Rusijos eksporto dalis sudarė 16,6 proc., Latvijos – 10,2 proc., Vokietijos – 9,3 proc., Lenkijos – 6,9 proc. Kitos svarbios eksporto partnerės 2011 m. buvo Estija (6,6 %) ir Nyderlandai (6,1 %). 2011 m. svarbiausiomis Lietuvos importo partnerėmis išliko Rusija (32 %), Vokietija (10 %), Lenkija (9 %) ir Latvija (6,6 %) ⁶⁰.

Remiantis statistikos duomenimis galima teigti, kad nuo valstybės nepriklausomybės atkūrimo Lietuvos užsienio prekyba nuosekliai augo. Ypatingai spartus tiek eksporto, tiek importo augimas pastebėtas Lietuvai įstojus į ES, nors tuo pačiu augo ne tik prekybos su ES šalimis apyvarta, bet ir prekyba su NVS valstybėmis. 2009 m. dėl pasaulinės ekonominės krizės Lietuvos užsienio prekybos rodikliai ženkliai sumažėjo, tačiau 2010 ir 2011 m. matomas tiek eksporto, tiek ir importo didėjimas. Paskutiniaisiais (2011 m.) metais svarbiausiomis Lietuvos užsienio prekybos partnerėmis buvo Rusija, Vokietija, Lenkija ir Latvija.

⁵⁹Lietuvos užsienio prekybos tendencijos. <http://www.versli Lietuva.lt/lt/eksporto-pletra/pasiruosimas-eksportui/lietuvos-uzsienio-prekybos-tendencijos/>; prisijungimo laikas 2012 m. spalio 18 d.

⁶⁰Lietuvos Statistikos departamentas. <http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=3484>; prisijungimo laikas 2012 spalio 18

2. MUITŲ SAJUNGA – ŠIUOLAIKINIS UŽSIENIO PREKYBOS REGULIAVIMO MECHANIZMAS

2.1. Muitų sąjungos samprata ir įtaka užsienio prekybai

Užsienio prekyba yra esminis kiekvienos šalies ekonomikos augimo, užimtumo didinimo ir jos gerovės veiksnys⁶¹. Kiekviena valstybė tarptautinės prekybos politiką vykdo įvairiomis priemonėmis, o šių priemonių pasirinkimas priklauso nuo konkrečių tikslų. Dažnai valstybės teikia rekomendacijas ir skatina ūkio subjektus vykdyti tam tikrus veiksmus. Tačiau tokių rekomendacinių priemonių efektas yra tik vienkartinis, jos neskatina siekti svarbesnių valstybei tikslų⁶².

Rinkos ekonomikos sąlygomis dažniausiai taikomos priemonės, padedančios valstybei didinti pelną iš užsienio prekybos, verčiančios ūkio subjektus priimti sprendimus atsižvelgiant į valstybės politikos tikslus. Pagrindinis kiekvienos valstybės tarptautinės prekybos uždavinys – skatinti eksportą ir apriboti importą. Todėl vieni tarptautinės prekybos valstybinio reguliavimo metodai taikomi importui, siekiant apsaugoti vietinę rinką nuo užsienio konkurencijos, o kiti – didinti eksporto apimtį.

Tarptautinės prekybos valstybinio reguliavimo metodai pagal pobūdį skirstomi į tarifinius (pagrįstus muitų tarifo naudojimu) ir netarifinius. Netarifiniai reguliavimo būdai dar skirstomi į kiekybinius, paslėptuosius ir finansinius. Finansiniai metodai naudojami siekiant apriboti importą arba skatinti eksportą⁶³.

4 lentelė. Tarptautinės prekybos politikos metodai⁶⁴.

Reguliavimo metodai		Prekybos politikos priemonės	Reguliuoja	
			Eksportą	Importą
<i>Tarifiniai</i>		Muitų mokesčiai	X	X
		Tarifinės kvotos	X	X
<i>Netarifiniai</i>	Kiekybiniai	Kvotos	X	X
		Licencijos	X	X
		Savanoriškieji apribojimai	X	
	Paslėptieji	Valstybiniai pirkimai		X
		Reikalavimai naudoti vietinius komponentus	X	X
		Techniniai apribojimai		X

⁶¹ Radžiukynas J. ir kt. Europos bendroji prekybos politika, Vilnius, Mykolo Romerio universitetas, 2011, p.7

⁶² Bernatonytė D. Tarptautinė prekyba. - Kaunas: Technologija, 2011, p. 312

⁶³ Ten pat

⁶⁴ Ten pat

		Vidaus rinkos mokesčiai ir rinkliavos		X
	Finansiniai	Subsidijos	X	
		Kreditavimas	X	
		Kompensacinės rinkliavos		X
		Draudimas	X	X

Priimant sprendimus dėl vienu ar kitu prekybos politikos priemonių naudojimo, paprastai valstybė įvertina visapusišką jų poveikį šalies tarptautinės prekybos pobūdžiui ir galimas jos prekybos partnerių atsakomas priemones⁶⁵.

Bendrajai prasme muitai – tai netiesioginiai valstybės mokesčiai, kuriais apmokestinamos prekės, gabenamos per valstybinę sieną. Muitai imami dėl kelių priežasčių:

- 1) Siekiant apriboti vidaus pramonei reikalingų žaliavų išvežimą;
- 2) Norint apsaugoti šalies vidaus rinką nuo užsienio šalių gamintojų konkurencijos;
- 3) Siekiant kontroliuoti eksportą ir importą.

Muitų sąjungos, kaip ir kitų preferencinių prekybinių susitarimų atsiradimo pagrindinė priežastis – pasauliniame ūkyje vykstantis gamybos internacionalizacijos proceso gilėjimas, veikiant mokslinei ir techninei revoliucijai, kuri suteikė šiam procesui kokybiškai naują pobūdį. Šalys, siekdamos gauti naudą iš tarpusavio prekybos, ieškojo būdų, kaip atsisakyti prekybinių apribojimų naudojimo ir išvengti papildomų gamybos kaštų⁶⁶. Taip atsirado preferenciniai prekybiniai susitarimai: laisvosios prekybos zonos ir muitų sąjungos.

Sudarius muitų sąjungą, prekybos kūrimo poveikis atsiranda tada, kai, panaikinus muitus tarpusavyje prekiaujančioms muitų sąjungos šalims, didelių sąnaudų vienos šalies produkcija keičiama kitos muitų sąjungai priklausančios šalies mažų sąnaudų produkcija⁶⁷.

Teigiama, kad muitų sąjunga yra vienas iš ekonominės integracijos etapų. Dauguma praktinių ekonominės integracijos bandymų pasaulyje prasideda nuo laisvosios prekybos erdvės, vėliau sukuriama muitų sąjunga, o paskui siekiama sukurti bendrą (vidaus) rinką, bendrą valiutą ir ekonominę bei socialinę sąjungą⁶⁸.

Pasak D. Povilauskienės, muitų sąjunga - tai kertinis bendrosios rinkos elementas, kuriuo remiantis panaikinami visi maito mokesčiai prekybai tarp maito sąjungos šalių⁶⁹. Pagrindiniai muitų

⁶⁵ Bernatonytė D. Tarptautinė prekyba. - Kaunas: Technologija, 2011, p. 313

⁶⁶ Bernatonytė D. Tarptautinė prekyba. - Kaunas: Technologija, 2011, p.422

⁶⁷ Radžiukynas J. ir kt. Europos bendroji prekybos politika, Vilnius, Mykolo Romerio universitetas, 2011, p.24

⁶⁸ Radžiukynas J. ir kt. Europos bendroji prekybos politika, Vilnius, Mykolo Romerio universitetas, 2011, p.22

⁶⁹ Povilauskienė D. Teisė ir maitinės veikla. Mykolo Romerio universitetas, 2006

sąjungos bruožai – tai vieninga užsienio prekybos ir muitų politika, pasireiškianti taikant bendrą muitų tarifą ir bendrą muitų teritoriją.

Pirmas integracijos etapas – laisvoji prekybos erdvė. Vėliau sukuriama muitų sąjunga, kuri reiškia tolesnę ekonomikos integracijos pakopą. Pagrindinės jos nuostatos yra:

1) netaikomi jokie prekių judėjimo iš vienos muitų sąjungos šalies į kitą apribojimai, tarpusavyje prekiaujančioms valstybėms narėms draudžiami importo ir eksporto muitai ar lygiaverčio poveikio privalomieji mokesčiai;

2) netaikomos muitinės procedūros prekėms, laisvai judančioms tarp valstybių muitų sąjungos viduje, nenustatomos prekių kilmę įrodančios taisyklės;

3) prekyboje su trečiosiomis šalimis visos muitų sąjungą sudarančios valstybės narės vykdo bendrą užsienio prekybos politiką, jos taiko bendrą išorinį muitų tarifą, kvotas, muitinės procedūras ir kitas prekybos reguliavimo priemones trečiosioms šalims⁷⁰.

Siekdamos vienodai taikyti išorinį muitų tarifą ir panaikinti fizines kliūtis prekėms laisvai judėti tarp muitų sąjungą sudarančių šalių, valstybės narės suvienodina muitinės procedūras, prekybai su trečiosiomis šalimis taikomas jų formas⁷¹.

Pasak Vilpišausko, muitų sąjunga – tai gilesnės ekonominės integracijos tipas, besiskiriantis nuo laisvosios prekybos erdvės sukūrimo tuo, kad pašalinami barjerai laisvai prekybai ne tik šalių viduje, bet ir sutariama dėl bendrų muitų lygio taikymo importuojamoms prekėms iš trečiųjų šalių, koordinuotai vykdoma bendra užsienio prekybos politika.⁷²

Muitų sąjunga yra šalių susitarimas pašalinti visus tarp jų esančius prekybos barjerus, neapmokestinti prekių muitais ir neatlikti muitinės patikrinimų. Tokios sąjungos narės susitaria dėl bendrų išorinių barjerų prekiaujant su kitomis šalimis, pavyzdžiui, dėl maito mokesčio⁷³.

Muitų sąjungos atveju vykdamas prekybą tarp muitų sąjungos narių panaikinami importo muitai ir kiti prekybos apribojimai, tačiau jie išlieka šalims, kurios nėra muitų sąjungos narės. Muitų sąjungos šalys narės nustato vienodus prekybos apribojimus šalims, neįeinančioms į šią sąjungą. Sukūrus muitų sąjungą, sumažėja prekių iš trečiųjų šalių konkurencingumas muitų sąjungos šalių narių rinkose⁷⁴.

Laisvosios prekybos koncepcijas plėtojo ekonomikos klasikai A. Smith, D. Ricardo, R. Torrens. Muitų sąjungos teoriją atnaujino neoklasikas, Kanadoje gimęs ekonomistas J. Viner. Pasak J. Viner, užsienio prekybos paspartėjimo efektas tarp šalių atsiranda dėl skirtingų produkcijos gamybos

⁷⁰ Radžiukynas J. ir kt. Europos bendroji prekybos politika, Vilnius, Mykolo Romerio universitetas, 2011, p. 23

⁷¹ Ten pat

⁷² Vilpišauskas R. Europos Sąjungos vidaus rinka ir Lietuva: integracija ir jos ekonominis poveikis. Vilnius: UAB „Eugrimas“, 2003.

⁷³ Kaip veikia ES ir tarptautinės prekybos asociacijos. International Trade eLearning Suite for SMEs-InTeLS. <http://www.intels.biz/cours/view/420>; prisijungimo laikas 2013 02 01

⁷⁴ Bernatonytė D. Tarptautinė prekyba. - Kaunas: Technologija, 2011, p.427

sąnaudų, vyksta prekių ir paslaugų judėjimas iš vienos šalies į kitą⁷⁵. Prekių mainus skatina protekcionistinių priemonių panaikinimas sąjungos viduje. Prekės ir paslaugos, tarp jų ir žaliavos, juda „pigescio“ gamintojo link, taip siekiant efektyviau išnaudoti turimus išteklius⁷⁶.

Muitų sąjungos sampratą galima atskleisti išanalizavus jos esminius požymius. Muitų sąjunga – tai muitų teritorija, funkcionuojanti kaip dviejų arba daugiau valstybių muitų teritorijų darinys, turintis šiuos požymius:

1) bendras muitų tarifas ir bendri muitinės įstatymai, reglamentuojantys bendrojo muitų tarifo (BMF) taikymą;

2) muitai netaikomi muitų sąjungos šalims, tarpusavyje prekiaujančiomis savo prekėmis. Muitų sąjungos teritorijoje gali laisvai judėti iš kitų šalių į muitų sąjungos šalį importuotos prekės, apmokestinus jas muitais ir pritaikius kitas prekybos reguliavimo priemones (licencijas, kvotas ir kt.);

3) bendra prekybos politika trečiųjų šalių atžvilgiu⁷⁷.

Apibendrinant šiuos išvardintus požymius galima daryti išvadą, jog muitų sąjunga – tai dviejų ar daugiau valstybių laisvosios prekybos erdvė, kurioje taikomas bendras išorinių muitų tarifas. Prekės laisvai juda tarp muitų sąjungos šalių narių, kurios laikomasi bendros prekybos su trečiosiomis šalimis politikos ir bendrų taisyklių.

Literatūroje nėra vieningos nuomonės dėl to, ar muitų sąjunga prisideda prie bendros pasaulinės prekybos liberalizavimo tendencijos, ar ją stabdo, nes neturėdamos vidinių muitų ir kitų prekybos barjerų, jos taiko aktyvią rinkos apsaugos politiką trečiųjų šalių, kitų prekybos blokų atžvilgiu. J. Drożdż teigimu, vertinant ideologiniu ir praktiniu požiūriu, muitų sąjungos buvo labiau liberalios nei protekcionistinės⁷⁸. Kita vertus, tarptautinės prekybos praktikoje beveik neįmanoma įsivaizduoti „grynojo“ liberalizmo ar protekcionizmo sistemos. Tarptautinė prekyba yra „mišri“ – joje derinamos ir liberalios, ir protekcionistinės priemonės⁷⁹.

Pastaruoju metu mokslininkai nurodo ir neigiamus muitų sąjungos padarinius. Kokių padarinių muitų sąjunga turi jos narių prekybai? Violetos Pukelienės knygoje nagrinėjamas dvejetainis muitų sąjungos poveikis: tai prekybos kūrimo (angl. trade creation) poveikis, dar vadinamas prekybos skatinimu, ir prekybos iškraipymo poveikis (angl. trade diversion)⁸⁰.

⁷⁵ Viner J. The Customs Union Issue. New York, London, 1950.

⁷⁶ Drożdż J.. Regioninės ekonominės integracijos poveikio Lietuvos žemės ir maisto ūkio sektoriui vertinimas – Rusijos, Kazachstano ir Baltarusijos muitų sąjungos atvejis//Mokslo studija, Vilnius: Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas, 2010, p.19

⁷⁷ Radžiukynas J. ir kt. Europos bendroji prekybos politika, Vilnius, Mykolo Romerio universitetas, 2011, p.24

⁷⁸ Drożdż J.. Regioninės ekonominės integracijos poveikio Lietuvos žemės ir maisto ūkio sektoriui vertinimas – Rusijos, Kazachstano ir Baltarusijos muitų sąjungos atvejis//Mokslo studija, Vilnius: Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas, 2010, p.19

⁷⁹ Gylis P. Ekonomika, antieconomika ir globalizacija. Monografija. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2008, p.443

⁸⁰ Radžiukynas J. ir kt. Europos bendroji prekybos politika, Vilnius, Mykolo Romerio universitetas, 2011, p.24.

Geriausiai žinoma ir jau daugiau nei pusę amžiaus egzistuojanti muitų sąjunga yra Europos Sąjunga (ES), kurios vienas iš svarbiausių tikslų – sukurti bendrąją (vidaus) rinką ir pinigų bei ekonominę sąjungą⁸¹. ES valstybės narės maito mokesčiu apmokestina tik tas prekes, kurios gaunamos iš ne ES šalies. Tačiau prekės gali būti apmokestintos kitais vietos mokesčiais, pavyzdžiui, akcizo ir PVM. Be to, ES vadovaujasi laisvos apyvartos principu, kuris reiškia, kad ES pagamintos prekės (išskyrus Bendrosios žemės ūkio politikos prekes) gali laisvai judėti visoje ES nemokant maito. Prekės, atvežtos iš ES nepriklausančios šalies, taip pat gali turėti teisę į laisvą apyvartą, jei bus atlikti visi importo formalumai ir sumokėti maito mokesčiai. Be ES teisės aktų, šalis gali taikyti ir kitas maitinės priemones, tokias kaip kai kurių siunčiamų prekių kontrolė ir akcizo mokesčiai⁸².

Muitų sąjungos šalys narės vykdo ne tik bendrą užsienio prekybos politiką, taiko bendrą maito tarifą, maitinės procedūras, bet ir susitaria dėl pajamų, gautų iš maitų, paskirstymo. 75 proc. ES valstybių narių surinktos importo maitų sumos pervedama į ES biudžetą, kurio 12 proc. sudaro maitų mokesčiai⁸³.

Muitų sąjunga – tai viena bendra prekybos zona, kurioje vyksta laisva visų prekių apyvarta, nesvarbu, ar jos pagamintos ES, ar importuotos iš ar už jos ribų. Muitų sąjungą Europos Sąjunga baigė kurti 1968 m., o maitinės kontrolės punktų prie sienų tarp ES šalių neliko 1993 m⁸⁴.

Vis dėlto maitinių veikla ir toliau yra labai svarbi. Per Europos Sąjungos maitines vyksta 19 % bendros pasaulio prekybos. Tai – daugiau negu du milijardai tonų prekių per metus, pervežamų per ES jūrų ir oro uostus. Maitinės kasmet užpildo „daugiau negu 120 mln. maitinės deklaracijų, patikrina daugiau negu 15 mln. dokumentų ir atlieka 5,6 mln. fizinių maitinės kontrolės patikrinimų“⁸⁵.

Apibendrinant, galima pateikti tokią maitų sąjungos sampratą: maitų sąjunga tai dviejų ar daugiau šalių susitarimas panaikinti prekybos kliūtis ir sumažinti arba panaikinti maito mokesčius tarpusavio prekybai, kurios tikslas yra ekonominio efektyvumo didinimas ir glaudesnių ryšių tarp valstybių užmezgimas.

2.2. RBK maitų sąjungos susikūrimas ir funkcionavimas

Užsienio prekybos pokyčiams įtakos turi ekonominės valstybių sąjungos. Vienas reikšmingiausių neseniai įvykusių pokyčių yra RBK (Rusijos, Baltarusijos, Kazachstano) maitų sąjungos sudarymas. RBK sąjungos ištakos glūdi dar XX a. pabaigoje. Po SSRS (Tarybų Sąjungos) žlugimo, neužilgo buvo įsteigta Nepriklausomų Valstybių Sandrauga (NVS), tačiau ši organizacija nei

⁸¹ Radžiukynas J. ir kt. Europos bendroji prekybos politika, Vilnius, Mykolo Romerio universitetas, 2011, p.21

⁸² Kaip veikia ES ir tarptautinės prekybos asociacijos. International Trade eLearning Suite for SMEs-InTeLS. <http://www.intels.biz/cours/view/420>; prisijungimo laikas 2013 02 01

⁸³ Radžiukynas J. ir kt. Europos bendroji prekybos politika, Vilnius, Mykolo Romerio universitetas, 2011, 24

⁸⁴ ES istorinė raida. <http://www.prezidentorinkimai2009.lt/es-istorine-raida/>; prisijungimo laikas 2013 01 08

⁸⁵ Ten pat

politiniu, nei ekonominiu požiūriu nebuvo efektyvi. Dėl šios priežasties nuo 1995 m. Rusijoje, Kazachstane ir Baltarusijoje buvo pradėta diskutuoti dėl naujos ekonominio pobūdžio bendrijos – Muitų Sąjungos – įsteigimo⁸⁶. Bendradarbiavimo rezultatu tarp Rusijos, Baltarusijos ir Kazachstano tapo 2007 metų spalio 6 dieną pasirašytas susitarimas dėl bendros muitų teritorijos ir naujos Muitų sąjungos formavimo.

2000 m. Rusijoje buvo pristatyta Rusijos Federacijos užsienio politikos koncepcija, kuri numatė šalies užsienio politikos veiklos kryptis. Šioje koncepcijoje buvo išskirti trys svarbiausi valstybės tikslai. Pirma, Rusija dėl savo geopolitinės padėties Eurazijos kontinente turi prisiimti atsakomybę užtikrinant saugumą pasauliniu ir regioniniu lygiu. Antra, Rusija palaiko gerus santykius su kaimyninėmis valstybėmis. Trečia, šalis turi skatinti sąžiningą tarptautinės prekybos sistemą, dalyvauti tarptautinėse ekonominėse organizacijose⁸⁷.

XX a. pradžioje Rusija siekė dominuoti Eurazijos kontinente per regionines ekonomines ir politines sąjungas. Svarbiausia regioninė organizacija buvo Nepriklausomų Valstybių Sandrauga (NVS), kuri 2000 m. Rusijos užsienio politikos koncepcijoje buvo nurodyta kaip vienas svarbiausių Rusijos užsienio politikos prioritetų: „Rusija skiria ypatingą dėmesį plėtoti strateginę partnerystę su NVS šalimis.“ Tačiau NVS taip ir netapo efektyvia regionine bendrija, todėl Rusijos Federacijai reikėjo naujos regioninės organizacijos, kuri padėtų įgyvendinti Rusijos ekonominius, politinius ir geopolitinius tikslus. Šiems siekiams įgyvendinti ir buvo įkurta Muitų Sąjunga⁸⁸. Naujojoje Rusijos Federacijos 2008 m. užsienio politikos koncepcijoje jau teigiama, kad Muitų Sąjunga yra Rusijos užsienio politikos prioritetas.

2009 m. lapkričio 28 d. Rusijos, Kazachstano ir Baltarusijos šalių vadovų pasirašyta sutartis dėl vieningosios Rusijos, Kazachstano ir Baltarusijos muitų erdvės sukūrimo, tapo apie 40-ties ankstesnių tarpvalstybinių susitarimų apibendrinimu. Ši sutartis taip pat laikoma RBK muitų sąjungos sukūrimo sutartimi. 2012 m. sausio 1 d. Muitų Sąjunga transformavosi į Vieningąją ekonominę minėtų valstybių erdvę. Vertinant tarptautinės prekybos liberalizacijos modelius, Rusijos, Baltarusijos ir Kazachstano Muitų Sąjunga peraugo į bendrąją šių valstybių rinką⁸⁹. Teisinės bazės kūrimosi etapai yra pateikti 2 priede.

⁸⁶ Šernius V. Muitų Sąjungos priešistorė, dabartis ir ateitis. <http://www.geopolitika.lt/?artc=5555>; prisijungimo laikas 2013 01 05.

⁸⁷ Ten pat

⁸⁸ Šernius V. Muitų Sąjungos priešistorė, dabartis ir ateitis. <http://www.geopolitika.lt/?artc=5555>; prisijungimo laikas 2013 01 05.

⁸⁹ Šernius V. Muitų Sąjungos priešistorė, dabartis ir ateitis. <http://www.geopolitika.lt/?artc=5555>; prisijungimo laikas 2013 01 05.

4 pav. RBK muitų sąjungos teritorija.

Vaidoto Šerniaus teigimu, mintį sukurti Muitų sąjungą Rusija brandino ilgą laiką. Jau nuo 1995 m. pasigirdavo kalbų apie tokios sąjungos sukūrimą, o konkrečių veiksmų imtasi praėjus dešimčiai metų – 2005 m., kai buvo pradėta rengti susitikimus dėl būsimos Muitų sąjungos. 2006 m. pradėta kurti teisinė Muitų sąjungos bazė formaliai buvo baigta 2007 m., tačiau ji nebuvo suderinta. 2009 metais tapo aišku, kad Rusijos ketinimai įkurti Muitų sąjungą yra rimti⁹⁰.

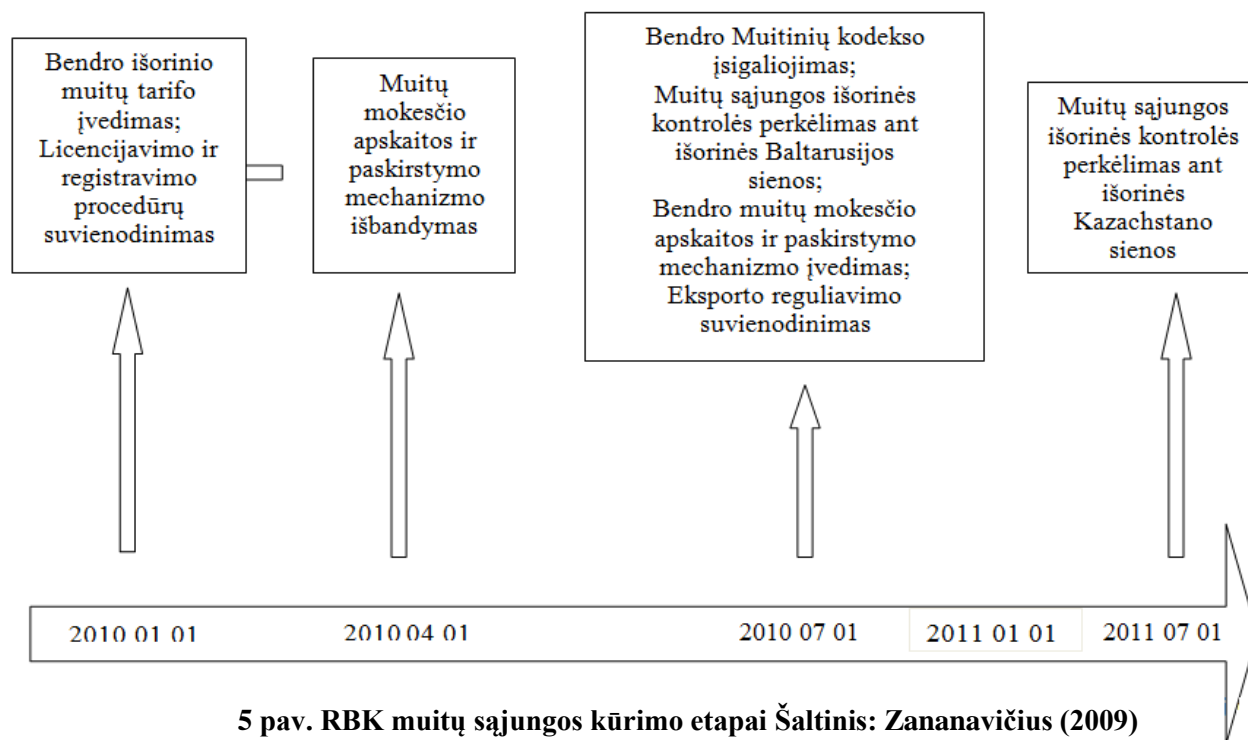
Galima tvirtai teigti, kad Rusija visuomet „slaptai“ žavėjosi ES veikimo modeliu. 1 priede yra pateiktas trumpas ES ir RBK sąjungų palyginimas. Muitų sąjungos sukūrimas yra vienas iš ženklų, kad Rusija troško būti pripažinta lygiateise partnere Briuselyje ir muitų sąjungą yra tokio pripažinimo sąlyga. Rusijos lyderių nuomone, jų valstybė gali būti pripažinta lygiateise ES tik tokiu atveju, jei sugebės kontroliuoti savo kaimynes.

RBK sąjungos vienas iš įgyvendinimo etapų buvo kontrolės postų perkėlimas ant valstybių išorės sienų. Šis faktas buvo įgyvendintas 2011 m. liepos mėn. Šalys įdiegė vieningą elektroninę muitinės kontrolės sistemą. Tačiau šis procesas taip pat neapsieina be sunkumų. Pavyzdžiui, Baltarusija apkaltino Rusiją atkūrinėjant muitinės kontrolės zonas, pvz. buvusiam pasienio punkte prie Smolensko. Tuo tarpu Baltarusija ir Kazachstanas skundžiasi dėl pasienio punktų valdymo tipo bei spaudimo, kurį šalys patyrė verčiamos atidaryti savo sienas. Prekybos subjektai yra nepatenkinti nesąžiningu Rusijos muitinės elgesiu prie išorės sienų.

⁹⁰ Šernius, V. Rusijos kuriama Muitų sąjungą. Geopolitika. 2010. Prieiga per internetą: <<http://www.geopolitika.lt/?artc=4061>>. prisijungimo laikas 2013 01 05.

Įsteigus RBK muitų sąjungą, pasikeitė ir muitų reglamentavimas. Pagal naują reglamentavimą numatoma, kad prekės, esančios apyvartoje vienoje iš susitarusių šalių arba, kurios buvo pagamintos vienoje iš šių šalių, įgyja Muitų sąjungos prekių statusą. Šio statuso įgijimo dėka prekės gali būti išleistos į laisvą apyvartą visoje Muitų sąjungos teritorijoje, šioms prekėms nebus taikomi jokie maito mokesčiai ir kiti ekonominio pobūdžio apribojimai, išskyrus tam tikros antidempingo, kompensavimo ir kitos apsaugos priemones. Muitų sąjungos ribose yra taikomas bendras muitų tarifas, kuris buvo patvirtintas Muitų sąjungos komisijos 2009 m. lapkričio 27 d. sprendimu Nr. 130 ir įsigaliojo nuo 2010 m. sausio 1 d. Muitų sąjunga visiškai pradėjo veikti tik įsigaliojus bendram Rusijos, Baltarusijos ir Kazachstano Muitų kodeksui, šioms šalims jį ratifikavus⁹¹. 5 paveiksle yra pavaizduoti RBK muitų sąjungos kūrimo etapai.

Nuo 2010 m. liepos 1 d. Rusijoje ir Kazachstane, o nuo liepos 6 d. ir Baltarusijoje įsigaliojo Bendras muitų sąjungos muitinės kodeksas, kuriuo yra įtvirtintos bendros prekių deklaravimo taisyklės, muitinės procedūros, muitų apskaičiavimo taisyklės, išmuitinimo ir muitinės kontrolės procedūros⁹².

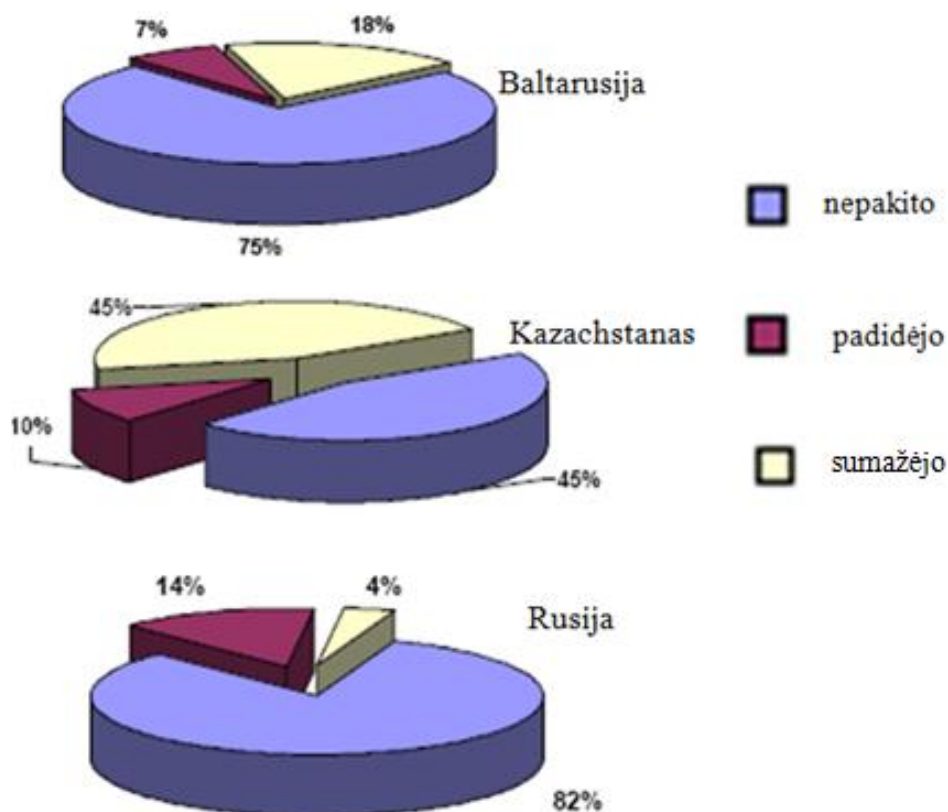

⁹¹Pronina, I. 2010. Rusijos, Baltarusijos ir Kazachstano Muitų sąjungos teisiniai aspektai: ką turėtų žinoti siuntėjai ir vežėjai [interaktyvus] Prieiga per internetą: <http://www.chwp.pl/index.php?id=2616&type=98&tx_ttnews%5Btt_news%5D=3698&tx_ttnews__=>>; prisijungimo laikas 2012 11 18

⁹² Rusijos, Baltarusijos ir Kazachstano muitų sąjunga (I), Rusijos stojimas į PPO (II) ir kitos prekybos politikos aktualijos (III)

Visos trys šalys pradėjo taikyti vienodus maito tarifus prekėms (šie tarifai didžiaja dalimi yra paremti dabartiniais Rusijos tarifais) bei vadovausis vienu Maitinės kodeksu. Tačiau kiekviena šalis atskirai pasilieka teisę kai kurioms prekėms taikyti kitokius mokesčius iki nusistatytos pereinamojo laikotarpio pabaigos⁹³.

Pradėjus taikyti naują maito tarifų sistemą, visose trijose RBK sąjungos šalyse atsirado tam tikrų pokyčių atskirose maito tarifų grupėse (žr. 6 pav. ir 4 lentelę).

6 pav. RBK valstybių narių maitų tarifų pokyčiai⁹⁴.

Kaip matome 6 paveiksle, didžiausi pokyčiai įvyko Kazachstane, kur beveik pusė maito tarifų sumažėjo. Daugiausiai maito tarifai didėjo Rusijoje, bet tuo pačiu didžiausia dalis ir liko nepakitusi, palyginus su kitomis RBK sąjungos valstybėmis. Rusija padidino maitus 14 proc. savo maitų tarifų eilučių (mėsos produktai, mielės, kai kurie drabužiai ir aksesuarai), o sumažito tik maždaug 4 proc. (daugiausiai vaisių koncentratams, kūdikių maistui, fotografijos medž. ir kt.). Baltarusijai maitų

⁹³Medalinskas, A. 2010. Kam naudinga naujoji Maitų sąjunga? [interaktyvus] Žurnalas „Valstybė“ 2010 m. prisijungimo laikas 2012 11 24 Prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/news/ringas/abroad/amedalinskas-kam-naudinga-naujoji-maitu-sajunga.d?id=35622343>>.

⁹⁴ http://www.tsouz.ru/news/Documents/Custom_Union_Glaziev1.pdf

suvienodinimas turėjo mažesnę poveikį vien dėl to, kad iki muitų sąjungos Rusijos ir Baltarusijos muitų tarifai jau buvo pasiekę aukštą suderinimo lygį. Baltarusija padidino 7 proc. muitų tarifų (mėsos produktams, metalams, lengviesiems automobiliams), o sumažino 18 proc. (drabužiai, avalynė, mechaniniai įrenginiai ir kt.). 5 lentelėje yra išdėstyti muitų tarifų pokyčiai pagal prekių grupes.

5 lentelė. Muitų tarifų pokyčiai po RBK muitų sąjungos susikūrimo

	Baltarusija	Kazachstanas	Rusija
PADIDĖJĘ MUITŲ TARIFAI	<ul style="list-style-type: none"> • Kai kuriems mėsos produktams • Konservuotiems mėsos produktams • Kai kurioms metalų pozicijoms • Motorinėms transporto priemonėms 	<ul style="list-style-type: none"> • Transporto priemonių grupei (įskaitant automobilius) • Medienai • Šaldymo įrangai • Farmaciniais preparatais • Elektromechaniniams buitiniams prietaisams • Avalynei ir kai kuriems rūbams 	<ul style="list-style-type: none"> • Kai kuriems mėsos produktams • Konservuotiems mėsos produktams • Mielėms • Tam tikri drabužiai ir jų priedai
SUMAŽĖJĘ MUITŲ TARIFAI	<ul style="list-style-type: none"> • Drabužiams • Kilimams • Avalynei iš odos ir tekstilės • Mašinoms ir mechaniniams įrenginiams • Farmacinėms medžiagoms 	<ul style="list-style-type: none"> • Kai kuriems žemės ūkio produktams • Kailiams ir odai • Optiniams medicinos arba chirurgijos prietaisams ir aparatams 	<ul style="list-style-type: none"> • Egzotinių vaisių koncentratams • Kūdikių maistui • Fotografijos medžiagoms • Vilnai ir audiniams • Farmacinėms medžiagoms • Elektro-mechaniniams įrenginiams • Avalynės dalims

Kai kurie muitų tarifai RBK muitų sąjungoje vis dar nėra suderinti. Pvz. Kazachstanas vis dar naudoja 88 pozicijas nesuderintų tarifų ir taiko lengvatinius muitus importuojamoms prekėms. Tokia laisvė Kazachstanui yra suteikta dar beveik 5 metams. Be to, muitų sąjungos narės vis dar gali suteikti papildomas tarifų lengvatas ir nustatyti nacionalinius eksporto ir importo draudimus gavę kitų šalių narių bei Eurazijos Ekonominės Komisijos sutikimą⁹⁵.

Rusijos mokslininko Denisov nuomone, sėkmingas RBK muitų sąjungos veikimo procesas gali lemti šalims bendros transporto, energetikos ir informacijos erdvės sukūrimą. Šalys kartu turėtų gerinti bendrus socialinius ir ekonominius rodiklius, tobulinti struktūrinę, inovacinę, tarptautinę ir socialinę politiką⁹⁶. Norą ateityje prisijungti prie RBK muitų sąjungos parodė ir kitos Nepriklausomų Valstybių Sandraugos šalys: Kirgizija, Tadžikistanas. Rusija kvietė prisijungti ir Ukrainą. Ateityje yra numatyta sustiprinti ekonominę ir politinę RBK muitų sąjungos šalių integraciją, suvienodinti jų vykdomą ekonominę politiką ir pan.

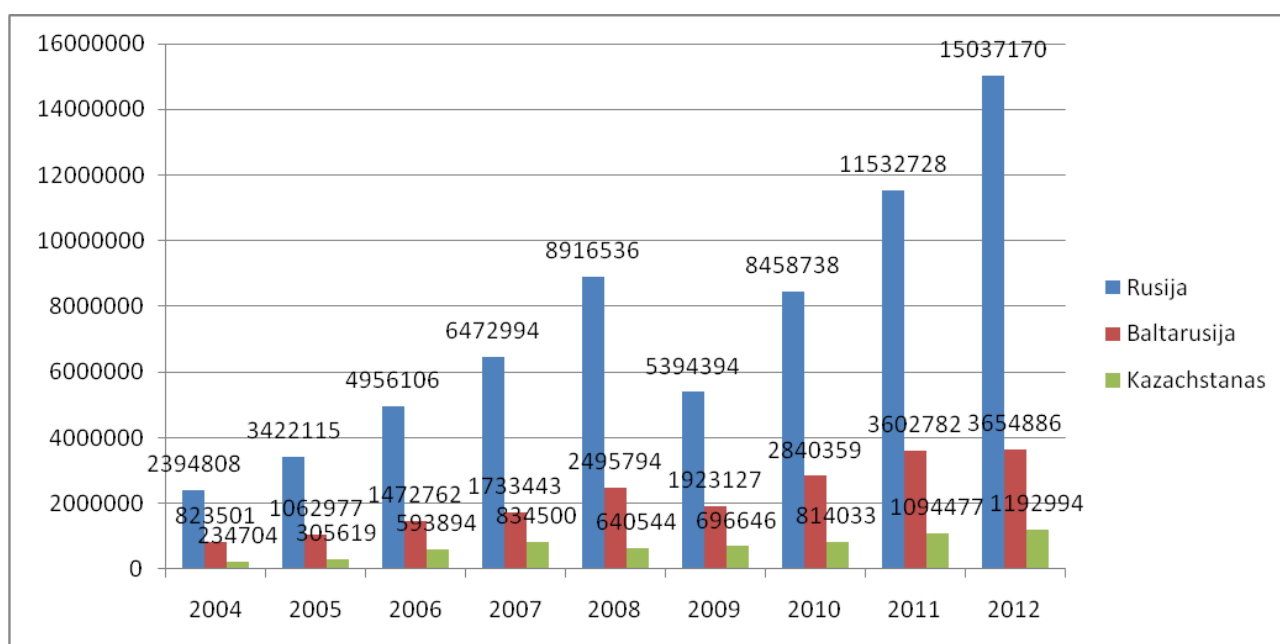
⁹⁵ <http://carnegieendowment.org/2012/10/03/eurasian-customs-union-friend-or-foe-of-eu/dyir#>

⁹⁶ Денисов М. С. (Denisov) 2010: Влияния таможенного союза на развития особых аграрных территорий p. 362-363

2.3. LR užsienio prekyba su muitų sąjungų valstybėmis narėmis

Lietuvos eksportas į Rusiją, Baltarusiją ir Kazachstaną sudaro apie 20 proc. bendro Lietuvos eksporto. Todėl šios priemonės stipriai paveikė Lietuvos užsienio prekybą. Dažnai jų veikimas yra neigiamas⁹⁷.

Kaip rodo statistiniai duomenys, eksportas į RBK valstybes nuo 2004 m. nuosekliai augo. Kaip matome iš paveikslo 7, iš trijų RBK valstybių svarbiausia Lietuvos užsienio prekybos partnerė yra Rusija. Nuo 2004 m. eksportas su Rusija, Baltarusija ir Kazachstanu pastoviai augo. Galima išskirti tik 2009 m., kai eksportas sumažėjo, tačiau tais metais labiausiai pasireiškė krizė tiek Lietuvoje, tiek ir kitose valstybėse. Nuo 2010 m. eksportas į Rusiją vėl pradėjo augti: 2010 m. sudarė 8458738 tūkst. lt, 2011 m. – 11532728 tūkst. lt, o 2012 m. – 15037170 tūkst. lt.

7 pav. Eksportas į RBK valstybes 2004-2012 m., tūkst.lt. Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas.

Kaip matome iš paveikslo 7 duomenų, Lietuva iš RBK muitų sąjungos valstybių mažiausiai prekių eksportavo į Kazachstaną. Tačiau vertinant eksporto į Kazachstaną pokyčius, 2008 m. yra pastebimas nuosmukis, o nuo 2010 m. eksporto rodikliai vėl pradėjo augti ir 2012 m. sudarė 1, 192994 mlrd. lt.

Vertinant Lietuvos ir Baltarusijos prekybos pokyčius, pažymėtina, kad kol kas eksportas į Baltarusiją auga. 2010 m. Lietuvos eksportas į Baltarusiją sudarė 2 840,67 mln. Litų (822,71 mln.

⁹⁷Medalinskas, A. 2010. Kam naudinga naujoji Muitų sąjunga? [interaktyvus] Žurnalas „Valstybė“ 2010 m. prisijungimo laikas 2012 11 24 Prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/news/ringas/abroad/amedalinskas-kam-naudinga-naujoji-muitu-sajunga.d?id=35622343>>.

eurų) ir, lyginant su 2009 m., padidėjo 47,68 proc. Lietuvos eksportas į Baltarusiją sudarė 5,2 proc. bendro Lietuvos eksporto⁹⁸.

Lietuviškos kilmės prekių eksportas augo 46,5 proc., o reeksportas išaugo 47,9 proc. 2010 m. Baltarusija užėmė 6 vietą didžiausių Lietuvos eksporto rinkų sąrašė. Iš lietuviškos kilmės prekių 2010 m. daugiausia Lietuva eksportavo mineralinio kuro 16,3 proc., dirbinių iš akmens, gipso, cemento 13,0 proc., bei plastikų 8,1 proc. viso lietuviškos kilmės eksporto į Baltarusiją. Lietuviškos kilmės prekių eksportas į Baltarusiją sudarė 16,2 proc. viso eksporto, 83,8 proc. teko reeksportui. Lyginant 2011 m. sausį-rugsėjį su 2010 m. sausiu-rugsėju, eksportas didėjo 53,9 proc., o importas augo 82,3 proc. 2011 m. sausį-rugsėjį. Lietuviškos kilmės prekių eksportas sudarė 12,5 proc. viso eksporto, 87,5 proc. teko reeksportui⁹⁹.

2011 m. Lietuvos eksportas į Baltarusiją sudarė 3 606,6 mln. litų. 2010 m. Lietuvos importas iš Baltarusijos siekė 1 036,92 mln. Litų (300,31 mln. eurų) ir lyginant su 2009 m., padidėjo 38,5 proc. 2010 m. Lietuvos importas iš Baltarusijos sudarė 1,7 proc. bendro Lietuvos importo. 2011 m. Lietuvos importas iš Baltarusijos siekė 1 919,7 mln. litų¹⁰⁰.

Kaip matome iš paveikslo 7 duomenų, pagrindinė Lietuvos eksporto partnerė tarp RBK valstybių yra Rusija. Nuo 2004 iki 2008 m. eksporto rodikliai į Rusiją nuosekliai augo, o 2009 m. – ženkliai krito. Nuo 2010 m. eksportas į Rusiją vėl pradėjo augti. 2012 m. eksportas į Rusiją sudarė 15,037 mlrd.lt.

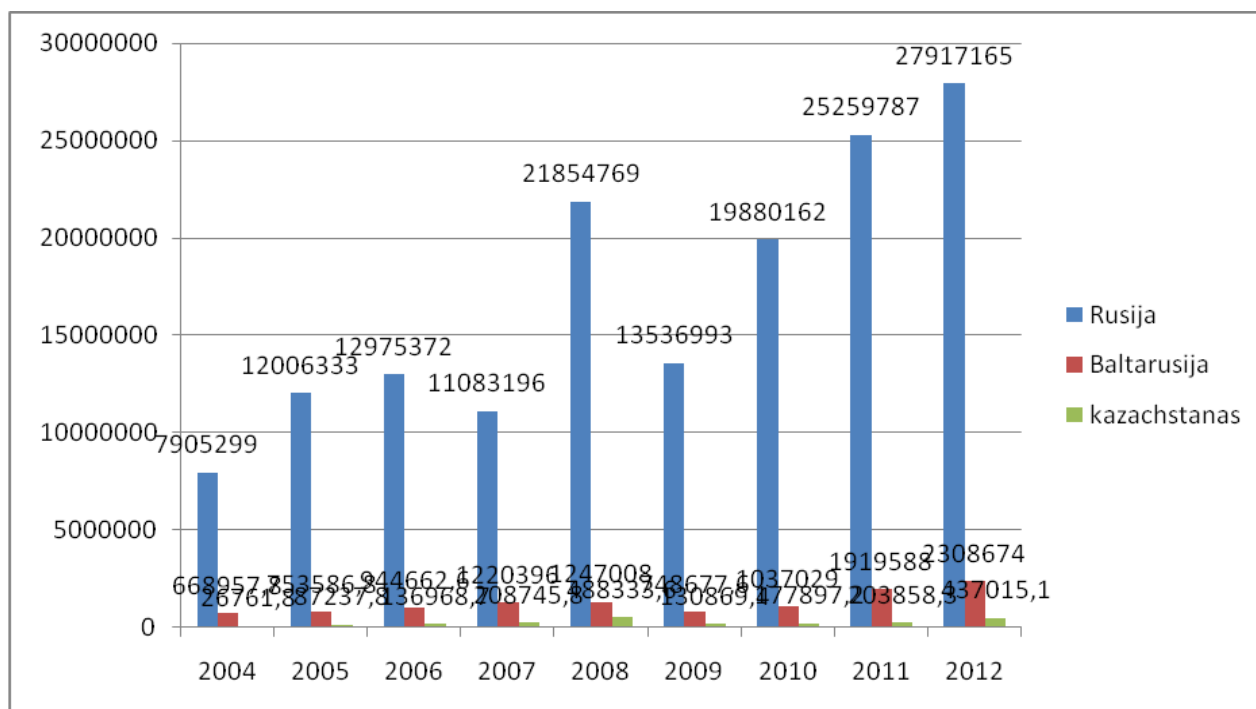
Vertinant eksporto rodiklius į visas tris RBK muitinės sąjungos valstybes daroma išvada, kad nuo 2010 m. eksportas į šias valstybes nuosekliai augo.

Importas iš RBK muitų sąjungos valstybių yra pavaizduotas paveiksle 8. Kaip matome iš šio paveikslo duomenų, pagrindinė importo partnerė yra Rusija.

⁹⁸Solomon-Makutonovicienė J. Rusijos, Baltarusijos ir Kazachstano naujosios muitų sąjungos analizė.15-oji Lietuvos jaunųjų mokslininkų konferencija „MOKSLAS – LIETUVOS ATEITIS“, Vilnius, 2012 m. gegužės 4 d.

⁹⁹LIETUVOS IR BALTARUSIJOS TARPTAUTINĖS PREKYBOS TENDENCIJOS. Nerijus Dovydenas, Thomas Notten, Vadimas Ivanovas, „Versli Lietuva“, 2011.

¹⁰⁰Solomon-Makutonovicienė J. Rusijos, Baltarusijos ir Kazachstano naujosios muitų sąjungos analizė.15-oji Lietuvos jaunųjų mokslininkų konferencija „MOKSLAS – LIETUVOS ATEITIS“, Vilnius, 2012 m. gegužės 4 d.

8 pav. Importas iš RBK valstybių 2004-2012 m., tūkst.lt. Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas.

Kaip matome iš 8 paveikslo, importas iš Rusijos ir Baltarusijos nuo 2010 m. nuolat augo. Importas iš Kazachstano taip pat išaugo, tačiau, lyginant su Rusija bei Baltarusija tiek pats importo lygis, tiek jo prieaugis yra nežymus.

Taigi, palyginus Rusijos, Baltarusijos ir Kazachstano užsienio prekybą su Lietuva, daroma išvada, kad įkūrus muitinės sąjungą, Lietuvos užsienio prekyba su šiomis valstybėmis nuosekliai augo, tai rodo tiek importo, tiek eksporto rodiklių didėjimas. Todėl ir pirmoji magistriniame darbe iškelta hipotezė („RBK muitų sąjungos susikūrimas ir veikla esminio poveikio Lietuvos užsienio prekybai su Rusija ir Baltarusija nedaro“) nepasitvirtino, kadangi rezultatai rodo, jog RBK muitų sąjungos susikūrimas teigiamai paveikė Lietuvos užsienio prekybą.

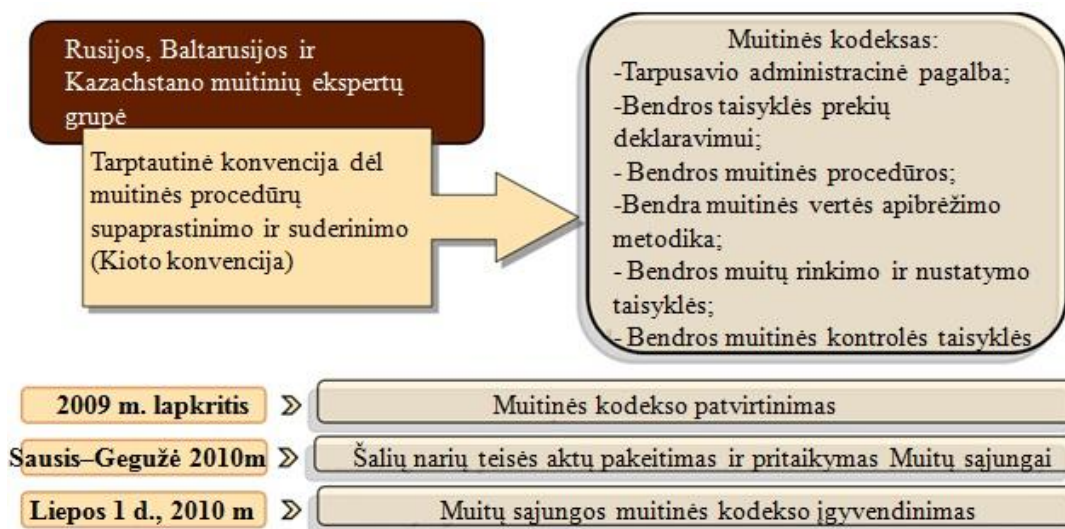
Literatūroje Muitų sąjunga yra vertinama priešaringai. Iš vienos pusės, Lietuvai ji nėra naudinga, nes padidėjo muitų tarifai. Be to, lietuviški produktai tampa mažiau konkurencingi rinkoje, nes padidėjusių muitų kvota didina prekių savikainą. Kita vertus, Lietuvos vežėjams tampa lengviau kirsti sienas, kadangi pasienio kirtimo punktai yra tik ant išorinių sąjungos sienų, sumažėjo dokumentų pildymo terminas, korupcija bei biurokratijos įtampa.

3. RBK MUITŲ SAJUNGOS ĮTAKA LR UŽSIENIO PREKYBAI, KROVINIŲ SRAUTAMS IR ŠALIES EKONOMIKAI

3.1. Užsienio prekybos su RBK muitų sąjunga sąlygos, jų teisinis reglamentavimas

RBK muitų sąjungos teisinis pagrindas buvo sukurtas nustačius Bendrąjį muitų tarifą, bendrą netarifinį reguliavimą ir išleidus muitų sąjungos muitinės kodeksą¹⁰¹ 2009 lapkričio 27 d., kuris buvo patobulintas 2010 metų balandžio 16 d. Formaliai ši sąjunga pradėjo veikti tik 2010 m. sausio 1 d., tačiau jos veikimas nebuvo įmanomas kol nepradėjo galioti muitinės kodeksas.

Kodeksas numato, kad muitinis reguliavimas muitų sąjungos valstybėse yra reglamentuojamas šio kodekso nustatyta tvarka. RBK muitų sąjungos kodeksas nustato teisinį reguliavimą, prekių ir krovinių judėjimo RBK valstybėse narėse tvarką, muitinės procedūras, kontrolę ir kt. Šio kodekso 3 str. 1 d. nustato RBK muitų sąjungos valstybių teisinio reglamentavimo pagrindus, kuriuos sudaro šie teisės šaltiniai: 1) Muitinės kodeksas, 2) RBK muitų sąjungos valstybių tarpusavio tarptautinės sutartys, reglamentuojančios muitų santykius, RBK muitų sąjungos komisijos sprendimai, priimti remiantis aukščiau išvardintais teisės šaltiniais¹⁰². 9 paveiksle pavaizduota RBK muitinės kodekso sukūrimo eiga.

9 pav. RBK muitų sąjungos teisinės bazės kūrimo etapai

Šaltinis: http://www.tsouz.ru/news/Documents/Custom_Union_Glaziev1.pdf

¹⁰¹ Tarpvalstybinės muitų sąjungos Tarybos nutarimas Nr.17 (2009 m. lapkričio 27 d.) Dėl muitų sąjungos muitinės kodekso įsigaliojimo.[interaktyvus]; <http://www.tsouz.ru/Docs/Kodeks1/Pages/default.aspx>. Prisijungimo laikas 2013 02 15.

¹⁰² Ten pat.

Kaip matome 9 paveiksle, RBK kodekso pagrindas buvo Kioto konvencija ir dabar jame yra numatyta prekių deklaravimo tvarka, bendros muitinės procedūros, muitinės vertės nustatymo tvarka ir t.t. Bendrasis muitinės kodeksas iš esmės atitinka Rusijos muitinės kodeksą, todėl eksporto į Rusiją procedūros turėtų nesikeisti, tuo tarpu Baltarusija ir Kazachstanas turės prisiderinti.

Muitų sąjungos šalių atstovai pripažįsta, kad galimos Muitinės kodekso įgyvendinimo problemos:

- formaliai kodekso nuostatos jau galioja, tačiau patys Rusijos, Baltarusijos ir Kazachstano atstovai nežino, kaip jas reikės taikyti praktikoje;
- nėra aišku, kaip reikės keistis informacija ir bendradarbiauti Rusijos, Baltarusijos ir Kazachstano muitinės tarnyboms;
- nėra aiškumo, kaip keisis muitinės procedūrose dalyvaujančių institucijų teisės ir pareigos.

Naujo Muitų kodekso nuostatai rinkos dalyviams numato muitinės administravimo procedūrų supaprastinimą bei greitesnį aptarnavimą. Kaip skelbia Rusijos Federacijos federalinės muitinės tarnybos oficialusis tinklapis, vienu svarbiausiu pakeitimu, susijusiu su vežėjais, yra:

1. Sumažinta draudimo suma muitinės vežėjams iki 200 tūkst. eurų. Muitinės vežėjai, vykdydami savo veiklą pagal Rusijos Federacijos muitų kodekso nuostatus, privalo įnešti muitinės rinkliavų draudimo sumą, kuri siekia apie 470 tūkst. eurų;
2. Vienodos vežimo galimybės nuo vidinės Muitų sąjungos sienos iki krovinio gavimo vietos nepriklausomai nuo to, kokioje Muitų sąjungos valstybėje būtų krovinio gavėjas. Šiuo atveju vidinės Muitų sąjungos pasienyje krovinyms praeina muitinės tranzito įforminimo procedūrą ir gali keliauti per visa Muitų sąjungos teritoriją be muitinės kontrolės patikrų sąjungos šalių pasienio postuose;
3. Geležinkeliais gabenami kroviniai, vadovaujantis nauju reglamentavimu, bus atleisti nuo privalomojo draudimo, užtikrinančio prekių pristatymą¹⁰³.

Muitų sąjungos Muitinės kodekso nuostatai taip pat numato sumažintus krovinio muitinės deklaracijos pildymo terminus, t. y. nuo dviejų iki trijų dienų. Terminų sumažinimas leis greičiau atlikti procedūras ir sutaupyti lėšas prekėms įforminti. Susitariančios šalys įveda vieningą reguliavimą sertifikavimo srityje, taip pat vieningus sanitarinius, fitosanitarinius bei veterinarinius kontrolės nuostatus. Taip pat sąjungos teritorijoje įvedama licencijų ir prekių eksporto, importo leidimų tvarka. Nurodytų normų suvienodinimas turėtų sutrumpinti laiko ir lėšų sąnaudas, skirtas visai reikalingai prekių importo į Muitų sąjungos teritoriją dokumentacijai užpildyti¹⁰⁴.

Verta paminėti, jog RBK sąjungoje galioja „rezidavimo principas“. Jis reiškia, kad importuojamų prekių muitinės deklaracija turi būti pateikiama toje šalyje, kurioje muitinės pareiškėjas

¹⁰³Pronina, I. 2010. Rusijos, Baltarusijos ir Kazachstano Muitų sąjungos teisiniai aspektai: ką turėtų žinoti siuntėjai ir vežėjai [interaktyvus] Prieiga per internetą: <http://www.chwp.pl/index.php?id=2616&type=98&tx_ttnews%5Btt_news%5D=3698&tx_ttnews__=>>; prisijungimo laikas 2012 11 18

¹⁰⁴Ten pat

gyvena arba yra registruotas, pavyzdžiui Rusijos juridiniai asmenys bei privatūs verslo subjektai privalo pateikti deklaracijas Rusijos muitinei. Taip yra todėl, kad RBK muitinės kodeksas yra vienintelis teisės aktas galiojantis visoje muitų sąjungoje, kaip tuo tarpu kiti (pvz. civilinė teisė, banko ir mokesčių įstatymai) galioja tik nacionaliniu lygiu. Šis reikalavimas negalioja tik privatiems asmenims, kurie veža krovinius asmeniniam naudojimui arba tranzitu vežamoms prekėms¹⁰⁵. Verslininkams toks reikalavimas yra itin nenaudingas. Europos sąjungos teritorijoje galima prekes išmuitinti bet kurioje iš ES šalių.

Daugelis ekspertų teigia, jog Muitų sąjunga naudingiausia Rusijai. Ir ne vien ekonominiu, bet ir geopolitiniu požiūriu. Siekdama neprarasti įtakos buvusioms sovietinėms respublikoms, ji apie Muitų sąjungą kalbėjo jau nuo 1995-ųjų. Dar 2009 m. Baltarusijos vadovas A.Lukašenka pripažino, kad Muitų sąjunga labiausiai iš trijų jai priklausysiančių valstybių sustiprins Rusiją. Tiesa, reikia pripažinti, kad naudos siekia ir Baltarusija bei Kazachstanas – jų keliami reikalavimai ir mėginimai išsiderėti kuo palankesnes sąlygas buvo viena svarbiausių priežasčių, kodėl Muitų sąjunga nebuvo sudaryta taip ilgai¹⁰⁶. Prognozuojama, kad Muitų sąjunga Rusijai atneš 400 mlrd. JAV dolerių pelno, o Baltarusijai ir Kazachstanui – apytiksliai po 16–18 mlrd. dolerių.

3.2. RBK įtaka Lietuvos užsienio prekybai ir krovinių srautams Lietuvoje

Dažniausiai muitų sąjungos sukūrimas turi nemažą įtaką jos valstybėms narėms bei jų užsienio prekybos partnerėms. Taip atsitinka dėl to, kad muitų sąjungos valstybės panaikina tarpusavio prekybos ribojimus, taiko bendras muitinių procedūras ir susitaria dėl daugelio kitų prekių eksporto, importo ar tranzito reguliavimo klausimų. Įstojus į muitų sąjungą, sumažėja muitinių procedūrų kiekis, o tai žinoma smarkiai sumažina kaštus bei sutaupo laiko tarptautiniuose krovinių gabenimuose. Todėl muitų sąjunga neabejotinai pagerina krovinių srautus tarp muitinės sąjungos valstybių.

Tikslinga paanalizuoti, kaip RBK muitų sąjungos įkūrimas paveikė Lietuvos krovinių srautus bei muitinės procedūras. Kaip nustatėme anksčiau, svarbi Lietuvos užsienio partnerė yra Rusija, o mažiausiai iš RBK Lietuva prekiauja su Kazachstanu. Tikėtina, kad tokia situacija susidarė dėl to, kad Rusija ir Baltarusija yra Lietuvos kaimynės, šias šalis sieja artimesni kultūriniai bei socialiniai ryšiai.

Šioje dalyje bus analizuojami krovinių ir keleivių srautų pokyčiai Rusijos ir Baltarusijos atžvilgiu. Krovinių srautų analizei atlikti yra naudojami statistiniai eksporto ir importo duomenys. Tarptautinės prekybos rezultatai tarp atskirų valstybių gali būti apskaičiuojami dviem būdais:¹⁰⁷

- Pagal bendrąją prekybos sistemą, kai apskaičiuojamos visos įvežamos ar išvežamos į arba iš valstybės muitų teritorijos prekės (išskyrus tranzitą);

¹⁰⁵ <http://www.worldcustomsjournal.org/media/wcj/-2011/2/Krotov.pdf>

¹⁰⁶ <http://www.veidas.lt/rusija-baltarusija-ir-kazachstanas-susitare-del-muitu>

¹⁰⁷ Radžiukynas J. Ir kt. Supra note 4 p. 100.

- Pagal specialiąją prekybos sistemą, kai įvežtos prekės nėra apskaičiuojamos (išskyrus tuos atvejus kai krovinyms išleidžiamas į laisvą apyvartą ar įforminamas laikino įvežimo perdurbti ar muitinės prižiūrimos perdurbimo procedūros).

Kaip jau buvo minėta anksčiau, ES valstybės, taip pat ir Lietuva, užsienio prekybos statistikos tikslams naudoja dvi statistikos sistemas:¹⁰⁸

- Intrastatas – tai ES valstybių narių tarpusavio prekybos statistikos sistema, apimanti prekių įvežimo į vieną ES valstybę narę iš kitų ES valstybių narių ir atvirkščiai, duomenų apskaitą. Intrastato sistemos tikslas yra tiesiogiai iš įmonių rinkti duomenis apie prekybos srautus tarp Europos Sąjungos šalių narių;
- Ekstrastatas – tai ES valstybių narių prekybos su trečiosiomis šalimis statistikos sistema, apimanti apie duomenų apie ES eksportuojamas ir importuojamas prekes surinkimą, apdorojimą, paskleidimą. Lietuvos Ekstrastato statistikos duomenys renkami, apdorojami ir skelbiami pagal specialią prekybos sistemą.

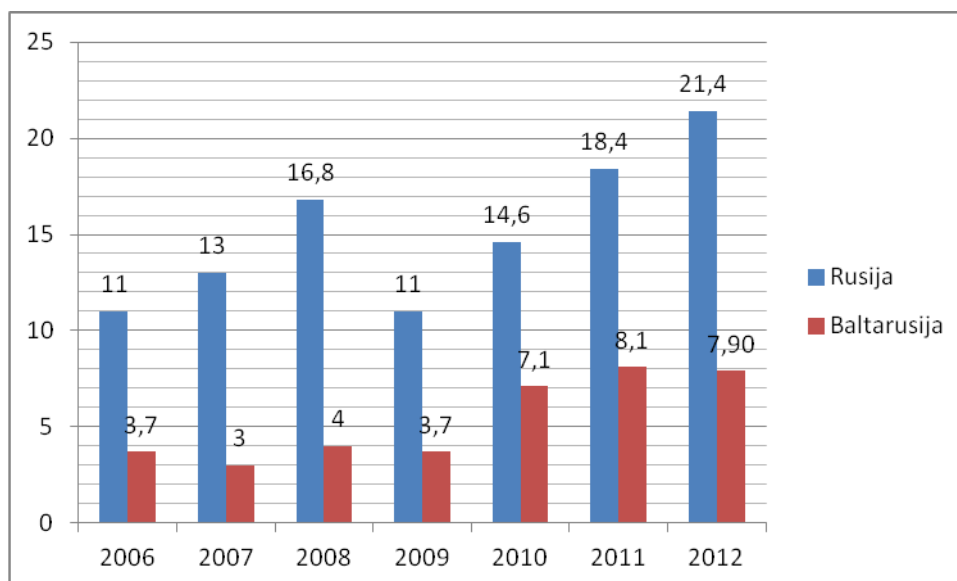
Šioje darbo dalyje yra naudojami LR muitinės departamento surinkti duomenys, pagal kuriuos skaičiuojami Lietuvos eksporto ir importo į Rusiją bei Baltarusiją rodikliai.

Siekiant nustatyti krovinių srautų pokyčius, įtakotus RBK įkūrimo, apžvelgsime du muitinės procedūrų, įformintų iš Lietuvos į šias šalis eksportuojamoms ir iš šių šalių į Lietuvą importuojamoms prekėms, kiekį (įformintų bendrųjų administracinių dokumentų skaičių). Toliau bus apžvelgti du LR eksporto ir importo rodikliai:

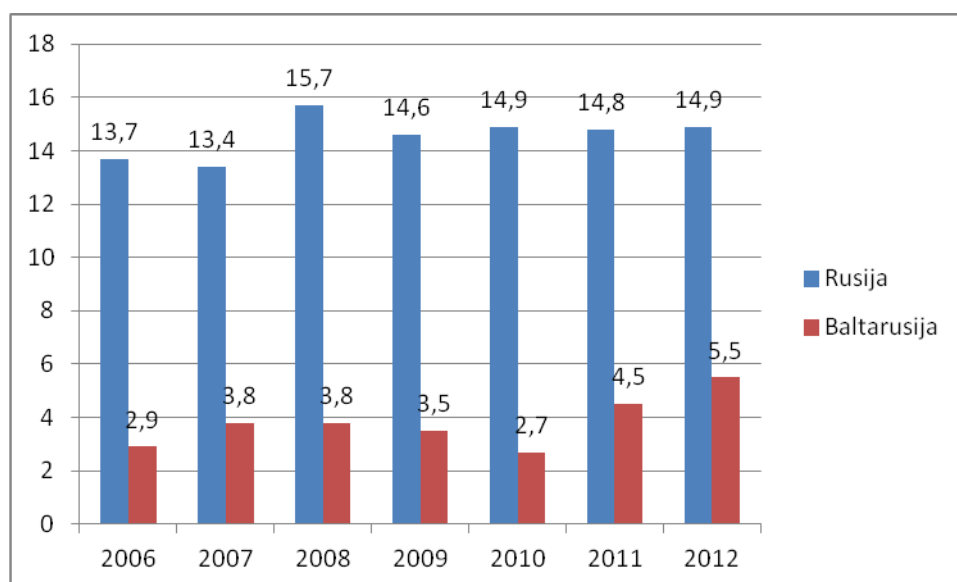
- iš Lietuvos į Rusiją bei Baltarusiją eksportuojamų ir iš jų į Lietuvą importuojamų prekių kiekį (masę bruto) kilogramais;
- muitinės procedūrų, įformintų iš Lietuvos į Rusiją ir Baltarusiją eksportuojamoms ir iš šių šalių į Lietuvą importuojamoms prekėms, kiekį (įformintų bendrųjų administracinių dokumentų skaičių).

10 ir 11 paveiksle yra pavaizduotos minėtų rodiklių reikšmės 2006-2012 metais. Galime pastebėti, kad eksportuojamų ir importuojamų prekių srautų kitimo tendencijos parodo ženklų kritimą 2009 metais, bei atsistačiusius kiekius metų laikotarpyje.

¹⁰⁸ *Ibid.*, p. 94.

10 pav. Lietuvos eksportas į Rusiją ir Baltarusiją pagal krovinų svorį mln. t. 2006-2012 m.

11 pav. Lietuvos importas iš Rusijos ir Baltarusijos pagal krovinų svorį mln.t. 2006-2012 m.

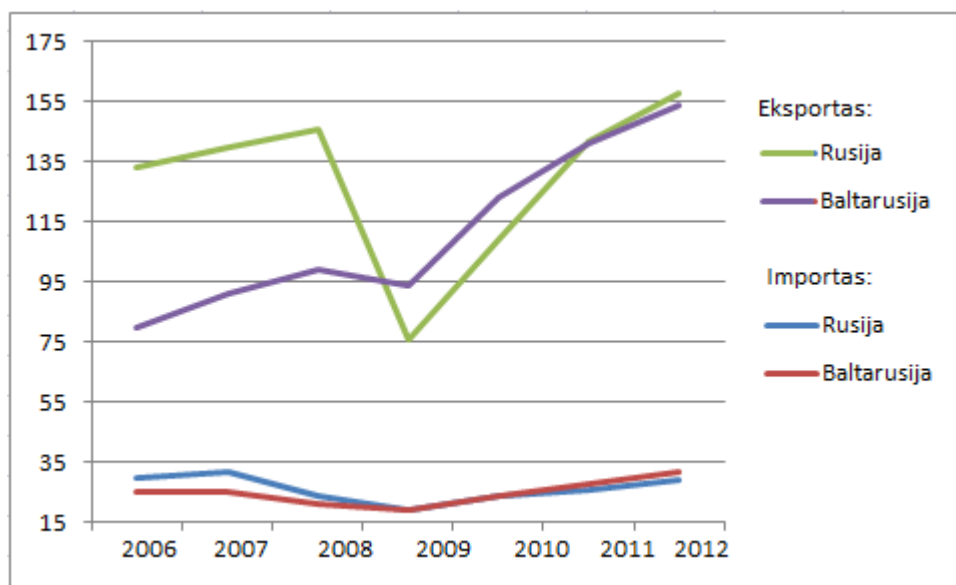
Prekybos santykiuose su Baltarusija situacija yra geresnė palyginus su Rusija, kadangi nepaisant krizės laikotarpio į Baltarusiją eksportuojamų prekių apimtys beveik nesumažėjo, o vien per 2010 metus išaugo beveik dvigubai. Lietuvos eksporto į Rusiją ir Baltarusiją didėjimo tempai lenkia eksporto į šias šalis apimčių didėjimo tempus, todėl galima daryti išvadą, kad yra eksportuojamos vis brangesnės prekės, ir, be abejo, gaunamas pelnas yra didesnis.

Į Lietuvą iš Rusijos ir Baltarusijos importuojamų prekių srautai (žr. 11 pav.) parodo, ženkliai mažesnius pokyčius nei eksportuojamų prekių. Į Lietuvą importuojamų prekių apimtys iš Rusijos sudaro apie 14 mln. tonų per metus ir toks kiekis išlieka pastovus daugiau kaip 5 metai. Per paskutinius 5 metus Baltarusijos į Lietuvą importuojamų prekių apimtys padidėjo 1,5 karto (nuo 3 mln.

tonų 2006 m. iki 4,5 mln. tonų 2011 m.). Tuo tarpu prekių eksporto į Baltarusiją srautai per tą patį laikotarpį išaugo apie 2,2 karto (nuo 3,7 mln. tonų 2006 m. iki 8,1 mln. tonų 2011 m.).

Galima daryti išvadą, jog eksportuojamų iš Lietuvos į Baltarusiją prekių tendencijos teigiamos, taip pat kaip ir iš šių šalių į Lietuvą importuojamų prekių srautų tendencijos. Viena to priežasčių galima laikyti BK muitų sąjungos egzistavimą.

Tikslinga apžvelgti ir antrojo rodiklio (muitinės procedūrų, įformintų iš Lietuvos į Rusiją ar Baltarusiją eksportuojamoms ir iš šių šalių į Lietuvą importuojamoms prekėms, kiekį) duomenis. Galima pastebėti (žr. 12 pav.), kad pokyčiai yra gana skirtingi Rusijos ir Baltarusijos atveju.

12 pav. Eksporto procedūros (Rusija ir Baltarusija) 2006–2012 m. (tūkst. vnt.)

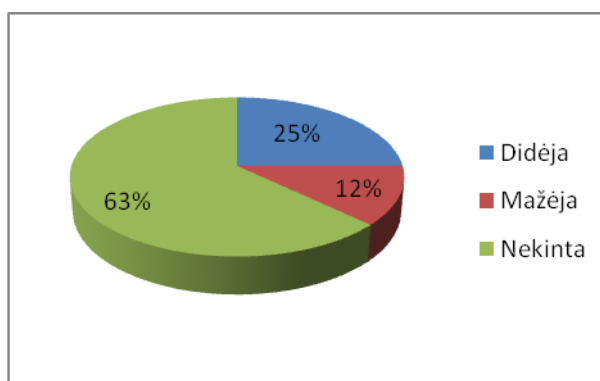
Muitinės procedūrų, įformintų 2009 metais prekių eksportui iš Lietuvos į Rusiją skaičius sumažėjo beveik du kartus (nuo 132 tūkst. vnt. 2006 m. iki 76 tūkst. vnt. 2011 m.) ir tik 2011 m. atsistatė į ankstesnių metų lygį.

Tuo tarpu eksporto į Baltarusiją duomenys rodo priešingą situaciją. Muitinės procedūrų skaičius čia rodo pastovų augimą (nuo 80 tūkst. vnt. 2006 m. iki 142 tūkst. vnt. 2011 m. - išaugo beveik dvigubai), o sumažėjimas 2009 m. buvo neįžymus. 2011 m. muitinės procedūrų eksportui į Rusiją ir Baltarusiją skaičius buvo beveik lygus, nors eksporto į Rusiją apimtys tris kartus didesnės, nei į Baltarusiją. Iš to galima spręsti, kad į Baltarusiją dažniau buvo eksportuojamos smulkesnės siuntos, nei tuo pat metu į Rusiją.

12 paveiksle yra pavaizduotas ir muitinės procedūrų, suformintų importo į Lietuvą iš aukščiau minėtų šalių atveju. Palyginus importo procedūrų rodiklius galima pastebėti, kad tendencijos Rusijoje ir Baltarusijoje yra gana panašios: akivaizdus sumažėjimas 2009 metais ir iškrisinis lygis dar

nepasiektas. Palyginus turimus duomenis, galima teigti, kad ir čia prekybos tendencijos yra geresnės su Baltarusija. Muitinės procedūrų, įformintų iš Baltarusijos į Lietuvą importuojamoms prekėms, skaičius yra netgi didesnis, nei analogiškas rodiklis prekyboje su Rusija (žr. 12 pav.). Peršasi išvada, kad prekyba tarp Lietuvos ir Baltarusijos yra kur kas aktyvesnė, nors importo iš Rusijos į Lietuvą apimtys daugiau kaip 10 kartų viršija importo apimčių į Lietuvą iš Baltarusijos rodiklius.

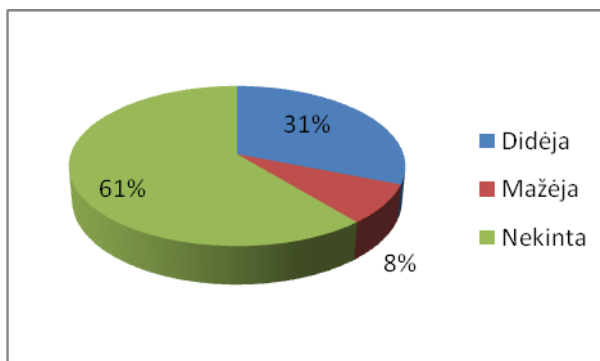
Tikslinga paanalizuoti ir Lietuviškos kilmės prekių muitų tarifų pokyčius eksportui į RBK sąjungą tendencijas. Lietuvos reikalų ministerijos teigimu, ženkliai didėja Rusijos muitai lietuviškos kilmės prekėms: sūriams, galvijienai, gyvoms kiaulėms, tam tikriems mediniams baldams. Iš viso pokyčiai sudaro apie 25 proc. lietuviškos kilmės prekių eksporto. Tuo tarpu mažėja tik 12 proc. muitų tarifų: mediniams baldams ir langams, Tilsit ir Gouda sūriams, šildytuvams ir maišytuvams.

13 pav. Muitų tarifų pokyčiai Lietuviškos kilmės prekių eksportui į Rusiją

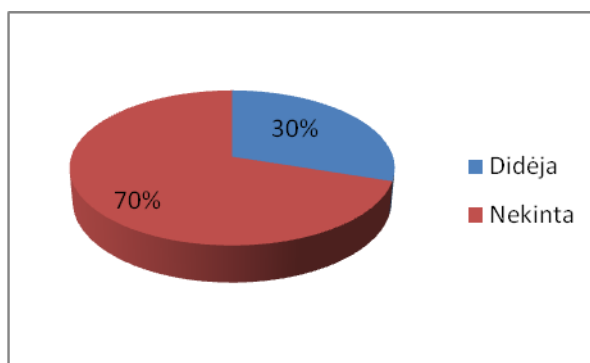
Lietuviškos kilmės prekių eksporto į Baltarusiją pokyčiai taip pat yra gan žymūs (žr. 14 pav). Didėjantys muitai fiksuojami šioms didžiausioms lietuviškos kilmės pozicijoms: pašarai; mineralinės vatos; vata iš cheminių pluoštų; gaminiai iš poliuretano; galvijiena; dėžės ir dėklai iš negofruoto popieriaus arba kartono; polietileno tereftalatas; metanolis (formaldehidas); šiluminiai siurbliai. Taip pat numatomi didėjantys muitai automobiliams, polipropilenui, polietilenui. Mažėjantys muitai numatyti šioms didžiausioms lietuviškos kilmės pozicijoms: elektros energija; gyvos naminės vištos; maišymo vožtuvai; gaminiai iš vinilchlorido polimerų; ultragarsiniai tyrimo aparatai; antifriziniai preparatai; dažai ir lakai iš sintetinių polimerų; skysčių ar dujų filtravimo/valymo įrenginių dalys¹⁰⁹.

¹⁰⁹Solomon-Makutonovicienė J. Rusijos, Baltarusijos ir Kazachstano naujosios muitų sąjungos analizė. 15-oji Lietuvos jaunųjų mokslininkų konferencija „MOKSLAS – LIETUVOS ATEITIS“, Vilnius, 2012 m. gegužės 4 d.

14 pav. Muitų tarifų pokyčiai Lietuviškos kilmės prekių eksportui į Baltarusiją

Apžvelgiant muitų tarifų pasikeitimus eksportui į Kazachstaną aiškėja, kad didėja muitai 30 proc. lietuviškos kilmės prekių: radijo arba televizijos laidų perdavimo aparatūra; elektros skaitikliai; mediniai langai, durys ir jų rėmai; lazerinių skaitymo sistemų optiniai diskai; šaldytuvai ir šaldikliai; namų apyvokos reikmenys iš geležies ar plieno; elektrodai iš grafito arba kitokios anglies; pašarai; dviračiai; vaizdo įrašymo ir atkūrimo aparatai, duomenų priėmimo ir perdavimo aparatūra¹¹⁰.

15 pav. Muitų tarifų pokyčiai Lietuviškos kilmės prekių eksportui į Kazachstaną

Taigi, apžvelgus prekybos rodiklių tarp Lietuvos, Rusijos ir Baltarusijos dinamiką galima teigti, kad pagrindine prekybos partnere pagal vertinius rodiklius akivaizdžiai išlieka Rusija. Vertinant tarptautinės prekybos tendencijas, eksporto - importo rodiklių pokyčius ir atliktas muitinės procedūras, Baltarusiją galima laikyti aktyvesne prekybos partnere. Atsižvelgiant į muitų tarifų pokyčius, Lietuvai RBK sąjunga yra nenaudinga, kadangi didėjo didelė dalis muitų lietuviškos kilmės eksportuojamoms prekėms. Tačiau analizuojant krovinių bei muitinės procedūrų srautus galima teigti, kad iš esmės užsienio prekybai tai nepakenkė, priešingai, aiškiai matomos užsienio prekybos gerėjimo tendencijos.

¹¹⁰ Zananavicius, A. 2009. *Naujoji Rusijos, Baltarusijos, Kazachstano muitų sąjunga. Busimoji Rusijos ir Europos Sąjungos Naujoji sutartis*. [interaktyvus] Išorinių ekonominių santykių departamento direktorius. LR URM [žiūrėta 2013 kovo mėn.]

3.3 Numatomi pokyčiai po Rusijos Federacijos priėmimo į PPO

Rusijos ekonomika iki šiol buvo didžiausia, nepriklausanti PPO. Buvęs Europos Sąjungos prekybos komisaras Peteris Mendelsonas įsitikinęs, kad šalies įstojimas į organizaciją turi būti vertinamas ne kaip pasiekimas, o kaip priemonė savo ekonomikai kelti. Kiek anksčiau Rusijos prezidentas V. Putinas narystę PPO apibūdino kaip įrankį ir, pasak P. Mendelsono, jis buvo teisus. „Rusija turi ne tik įstoti į PPO. Ji turi tuo pasinaudoti“, – „Moscow Times“ rašo P. Mendelsonas¹¹¹.

Rusijos pozicija dėl stojimo į Pasaulio Prekybos Organizaciją (PPO) 2009 metais pasikeitė iš esmės. Šalis pareiškė stosianti į tarptautinę organizaciją kartu su Baltarusija ir Kazachstanu, o tuo tarpu tarp trijų šalių sudaroma trišalė muitų sąjunga. Tai Rusijos atsakas į ilgai užsitęsusias derybas su PPO ir pasaulinės finansinės krizės iššūkius. Pastarasis veiksnys, ko gero, buvo pretekstas Rusijos apsisprendimui, kadangi pasaulinės finansinės krizės akivaizdoje importas į Rusiją ir toliau sparčiai augo, o šalies eksporto apimtys nuosekliai mažėjo. Šalis turėjo imtis kokių nors priemonių, todėl įgyvendino jau nuo 1995 metų puoselėtą Muitų sąjungos idėją¹¹².

Po 18 metų derybų Rusijos įstojimas į PPO 2012 m. rugpjūčio 28 d. tapo svarbiu veiksniu, turinčiu stiprią įtaką tarptautinės prekybos rinkoje. Daugelis ekspertų prognozuoja geresnes verslo sąlygas su Rusija. Rusijai tapus PPO nare, ilgainiui bus sudarytos palankesnės sąlygos Lietuvos prekių ir paslaugų eksportui į šią šalį.

Rusijos narystė PPO laikytina svarbiu rezultatu. Pabrėžtina, kad be prekių ir paslaugų rinkos atvėrimo Rusija prisiėmė svarbius ir konkrečius įsipareigojimus daugelyje ekonomikos sričių, kurios tiesiogiai ar netiesiogiai įtakoja tarptautinę prekybą¹¹³.

Pasaulio prekybos organizacijos (PPO) ministrų konferencijos metu 2011 m. gruodžio 16 d. pritarta Rusijos narystei šioje organizacijoje. Bus sudarytos palankesnės sąlygos Lietuvos prekių ir paslaugų eksportui į Rusiją, nes daugeliui importuojamų prekių Rusija turės sumažinti importo muitus ir netarifinius barjerus prekyboje. Įstodama į PPO, Rusija įsipareigoja laikytis tarptautinių prekybos taisyklių, atverti tam tikras ekonomikos sritis užsienio investicijoms¹¹⁴. Užsienio šalių prekės ir paslaugos negalės būti diskriminuojamos, o patekusios į rinką turės būti traktuojamos taip pat kaip vietinės. Tačiau Rusijos narystė PPO nereiškia, kad ateityje neliks prekybinių problemų ar kad jos visos bus greitai išspręstos. Taip pat nereikėtų pamiršti, kad Rusija ginčų sprendimo procedūras gali pradėti prieš ES ar kitas šalis.

¹¹¹ <http://www.ekonomika.lt/naujiena/rusija-ppo-nerimas-ir-galimybes-28892.html>

¹¹² http://www.manoukis.lt/print_forms/print_st_z.php?s=2377&z=105

¹¹³

[Http://www.kcci.lt/uploads/_Ap%C5%BEvalgos_/Rusijos%20stojimo%20i%20PPO%20rezultatai%20%202011%20m.%20Ogruodis.pdf](http://www.kcci.lt/uploads/_Ap%C5%BEvalgos_/Rusijos%20stojimo%20i%20PPO%20rezultatai%20%202011%20m.%20Ogruodis.pdf)

¹¹⁴ Solomon-Makutonovicienė J. Rusijos, Baltarusijos ir Kazachstano naujosios muitų sąjungos analizė. 15-oji Lietuvos jaunųjų mokslininkų konferencija „MOKSLAS – LIETUVOS ATEITIS“, Vilnius, 2012 m. gegužės 4 d.

Ekonominiu požiūriu Rusijai nenaudinga priklausyti Pasaulio prekybos organizacijai, tai yra 153 šalių klubui, tačiau šiuo atveju labiausiai buvo atsižvelgta į valstybės reputaciją. Vienai didžiausių pasaulio šalių būti „už borto“ tapo negarbinga. Pasaulinių standartų nepaisymas Rusiją galėjo stumti į dar didesnę atsilikimą. Dabar siunčiamas signalas, kad ši šalis irgi taiko pasaulines prekybos taisykles ir standartus. Galimiems investuotojams tai ženklas, kad Rusija pamažu tampa prognozuojama šalimi¹¹⁵. Ekonomikos plėtros ministras Andrejus Belusovas perspėjo, kad įsiliejęs į PPO 2013 metais Rusija neteks 5,7 mlrd., o 2014 metais - 7,8 mlrd. dolerių pajamų, bet nuostolius turėtų atsverti daugiau užsienio investicijų. Tačiau vargu ar Rusija greitai pajus PPO narystės naudą, mat šalies pramonininkai mažai ką eksportuoja.

Rusijai įstojus į PPO, sumažėjo dalis muitų tarifų, jų didėjimas bus prognozuojamas, o Lietuvos užsienio prekybai tai į naudą. URM Išorinių santykių departamento direktorės Rasos Adomaitienės nuomone, Rusijos narystė PPO prekybiniais santykiams suteiks stabilumo, ko nebūdavo tada, kai prekybos režimas galėjo būti keičiamas priklausomai nuo politinių ar ekonominių sąlygų. Dabar prekybos režimas yra aprašomas sutartyse ir turi išlikti toks, koks ir aprašytas.

Netrukus Lietuvos verslui pagerės sąlygos prekiauti ne tik su Rusija, bet ir su Kazachstanu bei Baltarusija. Kai buvo kuriama Rusijos, Baltarusijos ir Kazachstano muitų sąjunga, Rusija turėjo aukščiausius muitų tarifus, kuriuos nuo 2010 m. turėjo įsivesti ir kitos Muitų sąjungos šalys. Stodama į PPO, Rusija privalo gauti Kazachstano ir Baltarusijos sutikimą, kad ir šios taikys tokius pat, tai yra sumažintus tarifus¹¹⁶.

Po visų procedūrų visų Rusijos taikomų muitų vidurkis mažės nuo dabartinių 10 iki 7,8 proc., o 2015 metai turėtų pasiekti 6 proc. Žemės ūkio prekių muto vidurkis nuo 13,2 sumažės iki 10,8 proc. Pieno produktų – nuo 19,8 iki 14,9 proc. Bet daugiausiai mažėja gyvų kiaulių maitai – nuo 40 iki 5 proc.¹¹⁷ Kuo mažesni muto mokesčiai, tuo geriau ir Lietuvos vežėjams. Jie viliasi, kad po Rusijos įstojimo į PPO kils mažiau dirbtinai sukurtų problemų pasienyje ir jie nebebus diskriminuojami¹¹⁸.

Rusija – didelė ir svarbi rinka. Lietuvai ne vis tiek, kokius tarifinius ir netarifinius barjerus ji taiko. Nebūdama PPO nare, Rusija įvedė didelius muitus ir įvairiai manipuliudavo netarifiniais barjeriais, savo produkcijai taikydama įvairias protekcionistines priemones. Tikimasi, kad ratifikavus Rusijos stojimo į PPO sutartį ir išgyvenus perinamuosius laikotarpius, to nebeliks bent jau sutartyje

¹¹⁵ <http://www.veidas.lt/tag/muitai>

¹¹⁶ Solomon-Makutonovicienė J. Rusijos, Baltarusijos ir Kazachstano naujosios muitų sąjungos analizė. 15-oji Lietuvos jaunųjų mokslininkų konferencija „MOKSLAS – LIETUVOS ATEITIS“, Vilnius, 2012 m. gegužės 4 d.

¹¹⁷ Lukaitytė-Vnarauskienė, R. 2012. Rusijai tapus PPO nare, lietuviškos kiaulės važiuos laisviau, bet pigesnių dujų nelaukiama. [interaktyvus] informatyvus verslo portalas delfi. Verslo naujienos. Prieiga per internetą: <<http://verslas.delfi.lt/business/rusijai-tapus-ppo-nare-lietuviskos-kiaules-vaziuos-laisviau-bet-pigesniu-duju-nelaukiama.d?id=53967165#ixzz1pqeyU9hO>>. Prisijungimo laikas 2012 gruodžio 2d.

¹¹⁸ Solomon-Makutonovicienė J. Rusijos, Baltarusijos ir Kazachstano naujosios muitų sąjungos analizė. 15-oji Lietuvos jaunųjų mokslininkų konferencija „MOKSLAS – LIETUVOS ATEITIS“, Vilnius, 2012 m. gegužės 4 d.

numatytoms prekių grupėms. Galima teigti, kad Rusijos įstojimas į Pasaulio prekybos organizaciją yra atgaiva Lietuvos verslininkams.

Šis įstojimas reikalauja iš Rusijos sumažinti muitų tarifus eksportuojamoms prekėms. Turėtų padidėti lietuviškos kilmės produkcijos eksporto kiekis, su tuo siejamas ekonominis augimas Lietuvoje. Prognozuojama, kad Lietuvos vežėjams Rusijos įstojimas irgi atneš naudos: padidės užsakymai, didelis pervežimo apkrovimas leis greičiau atnaujinti transporto parką. Tam, kad ekonominis augimas Lietuvoje sparčiai augtų, o eksportuojamų prekių kiekis nuolat didėtų, Lietuva turi vykdyti intensyvų bendradarbiavimą su užsienio valstybėmis prekybos, transporto ir kitų ryšių srityse¹¹⁹.

Lietuvos įmonių apklausos rezultatai parodė, kad muitai nėra vienintelis rodiklis partnerystės klausimu. Daugiau nei 50 proc. gamintojų teigia, kad prekybą apsunkina nesubalansuota, paini bei pernelyg dažnai besikeičianti verslo bei biurokratinė aplinka. Tai daro Rusijos aplinką sunkiau prognozuojamą ir apsunkina verslo prisitaikymą. Įstojus į PPO, sumažės Rusijos galimybės vienašališkai uždrausti vienos ar kitos prekių grupės eksportą. Draudimas ar stabdymas gali būti nustatytas tik pagal PPO numatytas taisykles, kai prekės neatitinka įprastų tarptautinių standartų¹²⁰.

Rusijos PPO narystė reiškia ne tik konkrečius įsipareigojimus, bet taip pat, kad už PPO nuostatų nesilaikymą prieš Rusiją galės būti pradėtos PPO ginčų sprendimo procedūros, o jų metu patvirtinus pažeidimus, taikomos sankcijos. Iki šiol nei ES, nei kitos šalys jokio panašaus instrumento ginčų sprendimui su Rusija neturėjo, todėl nebuvo galima efektyviai reaguoti į pastaraisiais metais vis naujai įvedamas protekcines priemones.

Kita vertus, net ir po aptariamąs permainas žaibiško pagerėjimo Lietuvos prekybos santykių su Rusija srityje nėra ko tikėtis, nes procesus lėtins numatyti ilgi pereinamieji laikotarpiai bei kvotos, nustatytos tam tikrai produkcijai. Trečdalis įvairių prekių maito tarifai turėjo būti sumažinti iškart vos tik įstojus į PPO. Beveik ketvirtadalis prekių grupių maito mažinimas atidėtas trejiems metams. O štai automobiliams, malūnsparniams ir keleiviniams lėktuvams numatytas septynerių metų pereinamasis laikotarpis. Paukštienos maitams nustatytas net aštuonerių metų pereinamasis laikotarpis.

Daugelis didžiųjų Lietuvos logistikos įmonių vadovų teigia, jog didesnės teigiamos įtakos Lietuvai kol kas nėra, kadangi Baltarusija ir Kazachstanas turėjo tam tikrom prekių grupėm pakelti maito mokesčius, kad sulygintų su Rusijos. Dėl to nukrito eksportas į šias valstybes iš Europos sąjungos ir Lietuvos. Ypač Kazachstano verslo grupės nepatenkintos „pritemptais“ maitais prie Rusijos lygio. Tai sumažino importo į šias šalis galimybes. Kita problema – kabotažas. Vežimai tarp

¹¹⁹Solomon-Makutonovicienė J. Rusijos, Baltarusijos ir Kazachstano naujosios maito sąjungos analizė.15-oji Lietuvos jaunųjų mokslininkų konferencija „MOKSLAS – LIETUVOS ATEITIS“, Vilnius, 2012 m. gegužės 4 d.

¹²⁰http://www.marketnews.lt/komentarai/istojimas_i_ppo_skatins_rusijos_ekonomika;comid=6782

Muitų sąjungos valstybių, jų nuomone, yra kabotažas, o Lietuvos vežėjai tai laiko neteisingu traktavimu.

Manoma, kad vidaus pramonę saugantys barjerai Rusijoje galutinai bus panaikinti iki 2018 metų. Be abejo, šalies gamintojams taip bus didelis sukrėtimas, tačiau kartu atvers daug galimybių. Rusijos sėkmė PPO priklausys nuo to, kaip vietos bendrovės sugebės pasinaudoti atvėrta pasauline rinka ir konkuruoti su geriausiomis pasaulio bendrovėmis.

4. RUSIJOS FEDERACIJOS, BALTARUSIJOS IR KAZACHSTANO MUITŲ SAJUNGOS PROGNOZĖS

Išanalizavus daugelį literatūros šaltinių galima teigti, kad RBK sąjungos šalių narių ekspertai vertina šios sąjungos sukūrimą kaip reikšmingą ekonomikos plėtros makro ir mikro lygiu instrumentą, kuris bus veiksmingas prekybos, technologijų, mokslinių tyrimų, gamybos srityse RBK šalių atžvilgiu. Tuo tarpu ES ekspertai visų pirma atkreipia dėmesį į padidėjusius muitų tarifus ir pažymi, jog tai yra stiprus barjeras tarptautinei prekybai vystyti. Taip pat yra pastebima ir didėjanti Rusijos įtaka centrinėje Azijoje. Galima numanyti, kad ateityje bus įkurta stipri Azijos sąjunga, kuri taps opozicija ES. Kol kas yra aišku, kad situacija sąjungos viduje yra įtempta, kadangi valstybės narės vis dar nepasitiki viena kita ir yra susikūre įvairių protekcionistinių priemonių.

Didžiausias iššūkis, su kuriuo susiduria RBK muitų sąjunga yra jau esamų įsipareigojimų įgyvendinimas. Protekcionistinių priemonių pašalinimas ir techninių standartų suvienodinimas yra pirmasis prioritetas RBK ateities veikloje. Antrasis prioritetas yra taisyklių, kurios užtikrina laisvą prekių ir paslaugų judėjimą be trikdžių muitų sąjungos viduje, įgyvendinimas. Įvairių šalių ekspertai išvelgia abejonių, ar trijų šalių vadovams pavyks pasiekti vieningos nuomonės ir surasti pusiausvyrą tarp nacionalinių ir bendrų interesų. Taip pat abejojama, ar RBK sąjungai pavyks per 3 ar 5 metus įgyvendinti tai, ką ES įgyvendino per kelis dešimtmečius.

Dar viena problema, kuri turėtų spręstis netolimoje ateityje yra Vakarų valstybių pripažinimas. Jį bus įmanoma įgyti tik tada, kai RBK sąjunga laikysis savo priimtų įsipareigojimų. Jei kibirčiai pačioje muitų sąjungoje tęsis, Rusija toliau dominuos naujojoje sąjungoje arba slėpdamasi už muitų sąjungos vengs savo tarptautinių įsipareigojimų, ši sąjunga dar greitai nebus priimta kaip „rimta žaidėja“ tarptautinėje arenoje.

Kita RBK muitų sąjungos projekcija ateičiai – tolesnis jos gilinimas. Sąjungos narės per pora metų patvirtino daugybę itin aukšto integracijos laipsnio reglamentų. Vakarų ekonomistai įspėjo, kad tokie skuboti veiksmai gali sukelti „šoką“ visų trijų valstybių ekonomikoms. Politikos analitikams tampa aišku, kad Rusija bando tarsi „prisirakinti“ Baltarusiją ir Kazachstaną vietoje to, kad leistų procesams įvykti natūraliai. Rusija tuo tarpu skuba įkurti ir Eurazijos ekonominę sąjungą, o kitos dvi narės tam nepritaria, argumentuodamos tuo, kad reikia laiko visų pirma prisitaikyti prie dabartinių įsipareigojimų ir pasikeitimų.

Žvelgiant į RBK plėtros perspektyvas, prie sąjungos siekia prisijungti Kirgistanas ir Tadžikistanas. Europos Sąjungos sukūrimas paveikė jų ekonomiką, ir pagal Pasaulio banko skaičiavimus, jų narystė gali reikšti daugiau naudos nei nuostolių potencialioms narėms, bent jau trumpuoju laikotarpiu. Rusijai ši narystė taip atneštų naudos, kadangi Rusija tikisi kontroliuoti

Kirgistanu sieną su Kinija. Per Tadžikistaną Rusija tikisi sukontroliuoti prekybos narkotikais kelius iš Afganistano, be to Rusija yra susirūpinusi dėl JAV kariuomenės išvedimo 2014 m.

Stiprios derybos vis dar vyksta su Ukraina. Rusija yra labai suinteresuota Ukrainos naryste muitų sąjungoje. Ukrainai buvo siūlyta daugybė nuolaidų ir privilegijų, tačiau ji vis dar svarsto apie galimybę prisijungti prie ES.

Nors akivaizdžiausią naudą iš RBK sąjungos patiria Rusija, galima teigti, kad trumpuoju laikotarpiu gali ypač nukentėti Rusijos žemės ūkis, kuris bus priverstas konkuruoti su Baltarusijos žemės ūkio produkcija bei Rusijos plieno pramonė, kuriai stiprią konkurenciją sudarys Kazachstanas. Kita vertus, ilguoju laikotarpiu nuolatinė konkurencija turėtų paskatinti Rusijos ekonomikos našumo didėjimą.

Rusijos ekspertų nuomone, Muitų sąjungos sukūrimas gana aiškiai parodo kintančią Rusijos ekonominę strategiją: anksčiau Rusija teikdavo kaimyninėms valstybėms ekonominę paramą mainais į politinę paramą, o šiuo metu Rusijos pasirinkta laisvos prekybos erdvės sukūrimo strategija iš esmės įtvirtina regiono ekonomikos plėtros kryptį, kurioje Rusija atliktų natūralų traukos centro vaidmenį.

Nors RBK sąjunga priėmė daugybę išipareigojimų muitų mažinimo srityje, jau aiškėja, kad apskritos sąjungos narės sugalvojo papildomų mokesčių, t.y. RBK sąjunga vienus muitus, kuriuos privalėjo sumažinti, pakeitė kitais mokesčiais ir toliau gina savo gamintojus, įmones ir tiekėjus. Labai ryškus pavyzdys yra automobilių utilizacijos mokestis. Pritaikius šį mokestį sumokamos sumos gaunasi beveik tos pačios, o kartais net ir didesnės. Tokiu būdu šalys kompensuoja savo nuostolius lyg ir atsižvelgdami į teisinius reikalavimus, numatytus Muitų sąjungos ir PPO sutartyse, bet tuo pat metu įvedinėdamos kitus vidinius mokesčius, surasdamos priežastis, kodėl tų mokesčių reikia.

Apibendrinus magistro darbe pateiktus duomenis bei medžiagą galima pateikti tokias rekomendacijas:

1. Europos Sąjungos valstybės, tame tarpe ir Lietuva turi susidoroti su baimėmis ir nesusipratimais RBK muitų sąjungos atžvilgiu. Kitaip tariant, daugelyje ES šalių yra vis dar išlikęs „istorinis bagažas“, kuris sudaro didelę dalį neigiamos nuomonės apie RBK sąjungą. Be abejo, reikia pripažinti, kad RBK sąjungoje dominuoja Rusija, tačiau priešingai nei daugelis valstybių mano, Baltarusija ir Kazachstanas prie šios sąjungos prisijungė laisva valia ir jos daro įtaką (nors ir ribotą) muitų sąjungos formavimesi.
2. Bendradarbiauti su RBK sąjunga techniniu lygmeniu, t.y. padėti Eurazijos Ekonominei Komisijai (EEK) suprasti, kaip veikia ES standartai, kadangi RBK sąjunga sutiko kryptingai judėti šių reglamentų link. ES turėtų bendradarbiauti su EEK, kad padėtų išspręsti kilsiančias problemas, jei Rusija nesilaikys prisiimtų išipareigojimų PPO ir taip palengvinti daugelio tarptautinės prekybos klausimų sprendimą.

3. ES turi išspręsti Rusijos ir ES derybų praktines problemas, kurios atsirado susikūrus RBK sąjungai. Derybos dėl užsienio prekybos tarp Rusijos ir ES valstybių buvo pavestos EEK. Rusija, kaip atskira valstybė tokiose derybose dalyvauti negali. Tuo tarpu EEK yra viršnacionalinė institucija, kuri dar nėra oficialiai pripažinta, todėl taip pat negali spręsti dvišalių klausimų.

Apibendrinant galima teigti, kad tobulinant RBK muitų sąjungos veiklą (sumažinant dvišalių susitarimų skaičių, panaikinus rezidavimo principą ir t. t.), ir juo labiau jai plečiantis įtraukiant į narystę vis naujas valstybes, pradėjus pilnai galioti susitarimams su PPO Rusijoje bei tam tikra prasme ir RBK muitų sąjungai priklausančiose valstybėse, situacija Lietuvos verslui keisis į gerąją pusę. Lietuva ir jos ūkio subjektai yra dviejų didžiausių pasaulyje muitų sąjungų pasienyje, todėl pačiai Lietuvai ir jos ūkio subjektams atsiskleidžia naujos galimybės.

IŠVADOS

1. Tarptautinė prekyba – tai atitinkamų prekių ir paslaugų prekyba, kai yra prekiaujama už valstybės gamintojos sienų. Tarptautinė prekyba turi svarbią reikšmę šiuolaikinio verslo bei valstybės ekonomikos lygiui. Tai yra sudėtingas ekonominis procesas, verslas, kuriame dalyvauja kelių skirtingų valstybių subjektai.
2. Muitų sąjungos atsiradimo pagrindinė priežastis – pasauliniame ūkyje vykstantis gamybos internacionalizacijos proceso gilėjimas, veikiant mokslinei ir techninei revoliucijai, kuri suteikė šiam procesui kokybiškai naują pobūdį. Šalys, siekdamos gauti naudą iš tarpusavio prekybos, ieškojo būdų, kaip atsisakyti prekybinių apribojimų naudojimo ir išvengti papildomų gamybos kaštų.
3. Pagrindine prekybos partnere pagal vertinius rodiklius akivaizdžiai išlieka Rusija. Vertinant tarptautinės prekybos tendencijas, eksporto - importo rodiklių pokyčius ir atliktas muitinės procedūras, Baltarusiją galima laikyti aktyvesne prekybos partnere. Atsižvelgiant į muitų tarifų pokyčius, Lietuvai RBK sąjunga yra nenaudinga, kadangi didėjo didelė dalis muitų lietuviškos kilmės eksportuojamoms prekėms. Tačiau analizuojant krovinių bei muitinės procedūrų srautus galima teigti, kad iš esmės užsienio prekybai tai nepakenkė, priešingai, aiškiai matomos užsienio prekybos gerėjimo tendencijos. Galima teigti, kad išsikelta hipotezė „RBK muitų sąjungos raida palankiai įtakoja krovinių srautus ir muitinės priežiūrą RBK muitų teritorijoje“ pasitvirtino.
4. Lietuvos užsienio prekyba nuosekliai augo. Ypatingai spartus tiek eksporto, tiek importo augimas pastebėtas Lietuvai įstojus į ES, nors tuo pačiu augo ne tik prekybos su ES šalimis apyvarta, bet ir prekyba su NVS valstybėmis. 2009 m. dėl pasaulinės ekonominės krizės Lietuvos užsienio prekybos rodikliai ženkliai sumažėjo, tačiau 2010 ir 2011 m. matomas tiek eksporto, tiek ir importo didėjimas. RBK sąjunga ilgalaikėse prognozėse yra laikoma reikšmingu ekonomikos plėtros makro ir mikro lygiu instrumentu, kuris bus veiksmingas prekybos, technologijų, mokslinių tyrimų, gamybos srityse RBK šalių atžvilgiu. Tuo tarpu ES ekspertai atkreipia dėmesį į padidėjusius muitų tarifus ir pažymi, jog tai yra stiprus barjeras tarptautinei prekybai vystyti.
5. Pagrindinė problema Lietuvos atžvilgiu yra padidėję muitų tarifai, kurių pokytį sąlygojo RBK sąjungos atsiradimas. Tačiau situacija turėtų pagerėti, kadangi Rusija prisijungė prie PPO, o tai reiškia didelių įsipareigojimų prisiėmimą ir tarptautinės prekybos standartų suvienodinimą. Lietuvai, kaip ir visoms ES šalims reikia pradėti tvirčiau bendradarbiauti su RBK ir atsikratyti istorinių stereotipų.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. **Agripolicy oficialus tinklapis.** www.agripolicy.net [žiūrėta 2012 11 10]
2. **Bernatonytė D.** Tarptautinė prekyba. – KTU leidykla Technologija, 2011
3. **Black K.** What is Foreign Trade? <http://www.wisegeek.com/what-is-foreign-trade.htm>; [žiūrėta 2012 09 08]
4. **Burinskienė A.** Tarptautinė prekyba įmonių veiklos praktikoje. Tarptautinės ekonominės integracijos problemos. Verslas, vadyba ir studijos 2009
5. **Czinkota M.** Export Promotion: A Framework for Finding Opportunity in Change // Thunderbird International Business Review, 2002, Vol. 44 Issue 3
6. **Dovydėnas N. Ir kt.** Lietuvos ir Baltarusijos tarptautinės prekybos tendencijos. „Versli Lietuva“, 2011.
7. **Droždz J.** Regioninės ekonominės integracijos poveikio Lietuvos žemės ir maisto ūkio sektoriui vertinimas – Rusijos, Kazachstano ir Baltarusijos muitų sąjungos atvejis//Mokslo studija, Vilnius: Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas, 2010.
8. **Droždz J.,** Muitų sąjunga – sukurtas konkurencinis pranašumas? http://www.manoukis.lt/print_forms/print_st_z.php?s=2377&z=105 [žiūrėta 2013 01 15]
9. **Eksporto kainų indekso sudarymo metodika.** Užsienio prekybos statistinės apskaitos metodika, patvirtinta Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės generalinio direktoriaus 2007 m. lapkričio 5 d. įsakymu Nr. DĮ-230
10. **ES istorinė raida.** <http://www.prezidentorinkimai2009.lt/es-istorine-raida/>; [žiūrėta 2013 01 08]
11. **Eurazijos ekonominės komisijos tinklapis.** Customs Union of Belarus, Kazachstan and Russia, 2010. http://www.tsouz.ru/news/Documents/Custom_Union_Glaziev1.pdf [žiūrėta 2013 02 15]
12. **Europos parlamento ir tarybos reglamentas (EB) Nr. 471/2009.** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:152:0023:0029:LT:PDF> [žiūrėta 2012 12 18]
13. **Gyls P.** Ekonomika, antiekonomika ir globalizacija. Monografija. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2008. – 443 p.
14. **Gudinienė L., Kleinauskytė I.** Eksporto plėtros galimybių Lietuvoje įvertinimas. Šiaulių universitetas. Magistro baigiamasis darbas, 2009, p. 14. http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2009~D_20090909_091232-77307/DS.005.0.02.ETD
15. **Intrastato sistema.** <http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=1139>; [žiūtėta 2013 02 20]

16. **Jayjit R.** Do Customs Union Members Engage in More Bilateral Trade than Free- Trade Agreement Members? *Review of International Economics*, Vol. 18 Issue 4, 2010, p. 663–681.
17. **Jatuliavičienė G., Kučinskienė M.** Globalization drivers and their impact on Lithuanian economic growth and development // *Ekonomika* 73. – Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2006. P. 34-45.
18. **Kaip veikia ES ir tarptautinės prekybos asociacijos.** International Trade eLearning Suite for SMEs-InTeLS. <http://www.intels.biz/cours/view/420>; [žiūrėta 2013 02 01]
19. **Klyvienė V.** Įstojimas į PPO skatins Rusijos ekonomiką, 2012. http://www.marketnews.lt/komentaras/istojimas_i_ppo_skatins_rusijos_ekonomika;comid=6782 [žiūrėta 2013 01 16]
20. **Krotov I.** Customs union between the Republic of Belarus, the Republic of Kazakhstan and the Russian Federation within the framework of the Eurasian Economic Community. *World Customs Journal*. <http://www.worldcustomsjournal.org/media/wcj/-2011/2/Krotov.pdf> [žiūrėta 2013 02 01]
21. **Lietuvos Statistikos departamentas.** Pramonės statistinių ataskaitų sąrašas. <http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=39>; [žiūrėta 2012 10 19]
22. **Lietuvos užsienio prekybos tendencijos.** <http://www.versli Lietuva.lt/lt/eksporto-pletra/pasiruosimas-eksportui/lietuvos-uzsienio-prekybos-tendencijos/>; [žiūrėta 2012 10 18]
23. **Lukaitytė -Vnarauskiene, R.** 2012. Rusijai tapus PPO nare, lietuviškos kiaulės važiuos laisviau, bet pigesnių dujų nelaukiama. <<http://verslas.delfi.lt/business/rusijai-tapus-ppo-nare-lietuviskos-kiaules-vaziuos-laisviau-bet-pigesniu-duju-nelaukiama.d?id=53967165#ixzz1pqeyU9hO>>. [žiūrėta 2012 12 02]
24. **Malcolm, J., Krievina, A.** First Insights On The Accession Impact For The Agri Food Sector Of The 12 New Member States. *AgriPolicy Enlargement Network for AgriPolicy Analysis*.2008
25. **Martinkus B., Žilinskas, V.** *Ekonomikos pagrindai*. Kaunas: Technologija, 2001
26. **Medalinskas, A.** 2010. Kam naudinga naujoji Muitų sąjunga? [interaktyvus] *Žurnalas „Valstybė“* 2010 m. [žiūrėta 2012 11 24] <http://www.delfi.lt/news/ringas/abroad/amedalinskas-kam-naudinga-naujoji-muitu-sajunga.d?id=35622343>
27. **Melnikas B.** ir kt. *Tarptautinis verslas*. Vilnius: Technika, 2008.
28. **Muitinės dokumentai.** International Trade eLearning Suite for SMEs-InTeLS; [žiūrėta 2013 02 24]
29. **Muitų sąjunga jau keičia regiono prekybinius santykius.** <http://www.veidas.lt/rusija-baltarusija-ir-kazachstanas-susitare-del-muitu> [žiūrėta 2013 01 05]

30. **Povilauskienė D.** Teisė ir muitinės veikla. Mykolo Riomerio universitetas, 2006
31. **Pronina, I.** 2010. Rusijos, Baltarusijos ir Kazachstano Muitų sąjungos teisiniai aspektai: ką turėtų žinoti siuntėjai ir vežėjai
http://www.chwp.pl/index.php?id=2616&type=98&tx_ttnews%5Btt_news%5D=3698&tx_ttnews__=; [žiūrėta 2012 11 18]
32. **Pūkelienė V., Glinskienė R.** Statiškieji ir dinamiškieji efektai muitų sąjungoje ir jų galimų pasekmių prognozės, Lietuvai integruojantis į Europos Sąjungą. Socialiniai mokslai, Nr. 3 (24). Kauno Technologijos Universitetas, 2010. - 18–25 p.
33. **Radžiukynas J.** ir kt. Europos bendroji prekybos politika, Vilnius, Mykolo Romerio universitetas, 2011
34. **Rudzkis R., Kvedaras V.** Lietuvos eksporto tendencijos ir ekonometriniai modeliai //Pinigų studijos. – Vilnius: Lietuvos bankas, 2003. – 29 p.
35. **Rusijos federacijos stojimas į Pasaulio Prekybos Organizaciją (PPO).** IESD. 2011.
Http://www.kcci.lt/uploads/_Ap%C5%BEvalgos_/Rusijos%20stojimo%20i%20PPO%20rezultatai%20%202011%20m.%20gruodis.pdf
36. **Rusijos stojimas į PPO didina eksportuotojų galimybes.** <http://www.veidas.lt/tag/muitai> [žiūrėta 2013 01 09]
37. **Samkus M.** 2012. Rusija PPO: nerimas ir galimybės. <http://www.ekonomika.lt/naujiena/rusija-ppo-nerimas-ir-galimybes-28892.html> [žiūrėta 2013 02 19]
38. **Shumylo-Tapiola O.** 2012: The Eurasian customs union: friend of foe of the EU?
<http://carnegieendowment.org/2012/10/03/eurasian-customs-union-friend-or-foe-of-eu/dyir#> [žiūrėta 2013 03 10]
39. **Solomon-Makutonovicienė J.** Rusijos, Baltarusijos ir Kazachstano naujosios muitų sąjungos analizė.15-oji Lietuvos jaunųjų mokslininkų konferencija „MOKSLAS – LIETUVOS ATEITIS“, Vilnius, 2012 m. gegužės 4 d.
40. **Šernius V.** Muitų Sąjungos priešistorė, dabartis ir ateitis. <http://www.geopolitika.lt/?artc=5555>; [žiūrėta 2013 01 05]
41. **Šernius, V.** Rusijos kuriama Muitų sąjunga. Geopolitika. 2010.
<http://www.geopolitika.lt/?artc=4061>; [žiūrėta 2013 01 05]
42. **Tarpvalstybinės muitų sąjungos Tarybos nutarimas Nr.17** (2009 m. lapkričio 27 d.) Dėl muitų sąjungos muitinės kodekso įsigaliojimo.[interaktyvus];
<http://www.tsouz.ru/Docs/Kodeks1/Pages/default.aspx>. [žiūrėta 2013 02 15]
43. **Urbonas J. A.** Eksporto organizavimas ir planavimas, Kaunas, 2003. – 9 p.
44. **Vengrauskas V., Perminienė N.** Tarptautinis verslas. Kaunas: Technologija, 2002.

45. **Vilpišauskas R.** Europos Sąjungos vidaus rinka ir Lietuva: integracija ir jos ekonominis poveikis. Vilnius: UAB „Eugrimas“, 2003.
46. **Vilpišauskas R.** Lietuvos užsienio prekybos politika ir jos raida: veiksmų analizė. Pinigų studijos Nr. 3, 2000 rugsėjis, Lietuvos bankas.
47. **Viner J.** The Customs Union Issue. New York, London, 1950.
48. **Zananavicius, A.** 2009. *Naujoji Rusijos, Baltarusijos, Kazachstano muitu sąjunga. Busimoji Rusijos ir Europos Sąjungos Naujoji sutartis.*
http://old.cust.lt/view?show=2010%20de1%20RBK%20muitu%20sajungos_12647566629604597.pdf. [žiūrėta 2013 02 19]
49. **Zananavičius A.** ES Išorinių ekonominių santykių darbo grupė. Pranešimas. LR URM www.urm.lt/umr/m/m_files/wfiles/file2935.ppt; [žiūrėta 2013 03 12]
50. **Денисов М. С. (Denisov)** Влияния таможенного союза на развития особых аграрных территорий p. 2010. - 362-363 p.

Kriščiūnaitė G. Rusijos, Baltarusijos ir Kazachstano muitų sąjungos įtaka Lietuvos užsienio prekybai / Teisės ir muitinės bei mokesčių institucijų veiklos magistro baigiamasis darbas. Vadovė doc. dr. J. J. Gurevičienė – Vilnius: Mykolo Riomerio Universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, 2013. - 66 p.

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe išanalizuota ir įvertinta Rusijos, Baltarusijos ir Kazachstano (toliau RBK) muitų sąjungos įtaka Lietuvos užsienio prekybai su sąjungos narėmis, muitų sąjungos sudarymo prielaidos bei numatomi pokyčiai po Rusijos įstojimo į PPO. Pirmoje darbo dalyje teoriniu aspektu analizuojama užsienio prekybos problematika bei įvertinamos eksporto ir importo apimtys, apžvelgiamos Lietuvos užsienio prekybos iki RBK sąjungos susikūrimo tendencijos. Antroje darbo dalyje yra analizuojama muitų sąjunga kaip šiuolaikinis užsienio prekybos reguliavimo mechanizmas. Atskleista muitų sąjungos samprata bei aptariama jos įtaka užsienio prekybai, vertinamas RBK sąjungos susikūrimas, funkcionavimas, bei analizuojama Lietuvos užsienio prekybos su minėtos muitų sąjungos valstybėmis situacija. Trečioji dalis atskleidžia RBK sąjungos teisinio reglamentavimo sąlygas, aptariami krovinių bei keleivių srautai Lietuvoje bei Rusijos įstojimo į PPO pasekmės. Paskutinėje darbo dalyje yra pateikiamos RBK sąjungos prognozės bei pasiūlymai.

Pagrindiniai žodžiai: muitų sąjunga, muitų tarifas, tarptautinė prekyba, importas, eksportas.

Kriščiūnaitė G. The influence of Customs Union of Russia, Belarus and Kazakhstan on the foreign trade of Lithuania / Master's Work in Law and the activity of customs and tax authorities. Supervisor assoc. dr. J. J. Gurevičienė. – Vilnius: Faculty of Economics and Finance Management, Mykolas Riomeris University, 2013. – 66 p.

ANOTATION

This Master's thesis includes analysis and evaluation of the influence of Customs union of Russia, Belarus and Kazakhstan on foreign trade of Lithuania, the assumptions of creation of customs union and expected changes after Russia's accession to the WTO. First part consists of analysis and theoretical background of foreign trade issues and the evaluation of export and import volumes, provides an overview of Lithuania's foreign trade before the customs union was formed. The second part analyzes the customs union as a modern foreign trade regulatory mechanism, reveals the customs union concept and discusses its impact on foreign trade with union members. The third part analyzes the RBK Union legal framework conditions, freight and passengers flows and implications of Russia's accession to the WTO. In the last part of the thesis there are presented RBK union forecasts and recommendations.

Key words: Customs Union, customs duty tariff, international trade, import, export.

Kriščiūnaitė G. Rusijos, Baltarusijos ir Kazachstano muitų sąjungos įtaka Lietuvos užsienio prekybai/ Teisės ir muitinės veiklos magistro baigiamasis darbas. Vadovė doc. dr. J. J. Gurevičienė – Vilnius: Mykolo Riomerio Universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, 2013. - 66 p.

SANTRAUKA

Tarptautinė prekyba šiais spartaus ekonominio augimo laikais įgyja vis svarbesnį vaidmenį, todėl jos plėtra yra neišvengiamas reiškinys. Šiame kontekste pasaulio ekonomikos lygis auga, o tai sąlygoja globalizacijos bei ekonominės integracijos reiškinius. Valstybės jungiasi į ekonominius darinius, tokius kaip muitų sąjungos, siekdamos didinti konkurencingumą tarptautinėje rinkoje. Dar visai neseniai susikūrusi Rusijos, Baltarusijos bei Kazachstano muitų sąjunga yra reikšmingas darinys, darantis įtaką daugeliui valstybių, tarp jų ir Lietuvai.

Darbe daugiausiai dėmesio yra skiriama minėtos muitų sąjungos kūrimosi bei funkcionavimo procesų analizei. Šio darbo tikslas yra išanalizuoti RBK muitų sąjungos kūrimosi bei funkcionavimo tendencijas bei įvertinti jos įtaką Lietuvos tarptautinei prekybai su Rusija, Baltarusija ir Kazachstanu.

Magistriniame darbe buvo apžvelgiami RBK muitų sąjungos kūrimosi bei funkcionavimo aspektai, analizuojama įtaka Lietuvos tarptautinei prekybai su šalimis narėmis, bei vertinamas muitų sąjungos poveikis krovinių srautams bei muitinės formalumams.

Darbui parengti buvo naudojami mokslinės literatūros analizės, teisės aktų analizės, lyginamosios analizės bei apibendrinimo metodai. Remiantis minėtais metodais, pirmoje dalyje teoriniu aspektu analizuojama užsienio prekybos problematika, apžvelgiamos Lietuvos užsienio prekybos iki RBK sąjungos susikūrimo tendencijos. Antroje darbo dalyje atskleista muitų sąjungos samprata bei aptariama jos įtaka užsienio prekybai, vertinamas RBK sąjungos susikūrimas, funkcionavimas, bei analizuojama Lietuvos užsienio prekybos su minėtos muitų sąjungos valstybėmis situacija. Trečioji dalis atskleidžia RBK sąjungos teisinio reglamentavimo sąlygas, aptariami krovinių srautai Lietuvoje bei Rusijos įstojimo į PPO pasekmės. Paskutinėje darbo dalyje yra pateikiamos RBK sąjungos prognozės bei pasiūlymai.

Išnagrinėjus ir įvertinus RBK muitų sąjungos kūrimosi aspektus, funkcionavimą bei įtaką Lietuvos užsienio prekybai ir jau esamus rezultatus, galima teigti, jog minėta sąjunga yra naujas darinys darantis pagrįstą teigiamą įtaką. RBK muitų sąjunga tobulina savo veiklos pagrindus, todėl ateities prognozės yra palankios tiek Lietuvai, tiek kitoms, tiesiogiai su RBK sąjunga susijusioms, šalims. Vertinant temos ir problemos aktualumą būtų tikslinga RBK muitų sąjungos įtaką Lietuvos užsienio prekybai tyrinėti kituose rašto darbuose. Be abejojimo, būtų naudingas ir Lietuvos verslo struktūrų

bei tarptautinės prekybos subjektų informavimas minėtais RBK muitų sąjungos problematikos klausimais.

Kriščiūnaitė G. The influence of Customs Union of Russia, Belarus and Kazakhstan on the foreign trade of Lithuania / Master's Work in Law and the activity of customs and tax authorities. Supervisor assoc. dr. J. J. Gurevičienė. – Vilnius: Faculty of Economics and Finance Management, Mykolas Romeris University, 2013. – 66 p.

SUMMARY

International trade in these days of rapid economic growth is gaining more and more important role, so its development is inevitable. In this context, the global economy is rising, and this leads to globalization and economic integration phenomena. States are creating the economic entities, such as customs unions, in order to increase competitiveness in the international market. Recently formed Russia, Belarus and Kazakhstan Customs Union is a significant entity, influencing many countries, including Lithuania.

This thesis is mainly focused on the analysis of customs union formation and functioning process. The aim of this paper is to analyze RBK Customs Union establishment and functioning and assess its impact on the Lithuanian international trade with Russia, Belarus and Kazakhstan.

Master thesis is an overview of RBK customs union formation, and functional aspects, analysis of Lithuanian international trade with member countries, and impact of the Customs Union on freight flows and customs formalities.

For the preparation of this thesis there were four methods used: literature analysis, legislative analysis, benchmarking and aggregation methods. Based on the methods above, the first part analyzes foreign trade issues, gives an overview of Lithuania's foreign trade before customs union was formed. The second part reveals the concept of the customs union and discusses its impact on foreign trade, values the functioning of RBK union, analyzes Lithuanian foreign trade with the Customs Union countries. The third part opens RBK union legal framework conditions, discusses freight traffic in Lithuania, and implications of Russia's accession to the WTO. The last part of the thesis presents forecasts and recommendations for RBK union.

After making the analysis and assessment of the RBK customs union formation, aspects of the functioning and impact of Lithuania's foreign trade and the existing results, we can say that that union is a new derivative making the mainly positive influence. RBK Customs Union is improving its activities, and future prospects are favorable to both Lithuania and the other directly involved parties. While assessing the relevance and issues of RBK customs union influence on Lithuania's foreign trade, it would be appropriate to explore in other written assignments. It would certainly be useful to provide information for Lithuanian business and international trade structures about the problematic issues of RBK Customs Union.

PRIEDAI

1 PRIEDAS

	RBK ir ES muitų sąjungų palyginimas	
Lyginamas aspektas	RBK	ES
Steigimo data	Įkūrimo sutartis buvo pasirašyta 2007 metais spalio 6 dieną ir pradėjo veikti 2010 sausio 1 dieną	Įsteigta 1951 m.
Narių skaičius	3	27
Teritorija	Plotas apie 20 mln. kv. km., o gyventojų joje apie 169 mln.	4 324,782 mln. kv. km. teritorija, nusidriekusi nuo Atlanto vandenyno iki Juodosios jūros ir apie 500 milijonų gyventojų
Įkūrimo tikslai	Sukurta tam, kad sukurti vieną bendrą muitų teritoriją, kur nebūtų taikomi jokie muitai ir ekonominio pobūdžio apribojimai, taikyti vienodus muitų tarifus prekiaujant su trečiosiomis šalimis, vystyti ekonominį bendravimą ir prekybą tarp šalių narių. Dabartinis RBK muitų sąjungos tikslas - intensyviai dalyvauti bendros ekonominės erdvės kūrimo, taip pat koordinuoti šalių narių veiksmus integruojantis į pasaulio ekonominės ir tarptautinės prekybos sistemą.	ES iš pradžių susikūrė tam, kad ekonomiškai ir politiškai suvienyti Europos šalis. Dabartinis tikslas – visiškai įgyvendinti ekonominę ir pinigų sąjungą ES šalyse.
Politikos formavimas ir sprendimų priėmimas	Tarpvalstybinė taryba, muitų sąjungos komisija ir muitų sąjungos sekretoriatas.	ES Tarybai, Europos Komisijai ir Europos Parlamentui.
Laisvas prekių judėjimas	Buvo numatyta sukurti vieną bendrą muitų teritoriją, kur netaikomi jokie muitai ir ekonominio pobūdžio apribojimai, bet išskiriant apsaugines, antidempingo ir kompensacines priemones prekėms keliaujant per muitų teritoriją.	ES muitų sąjungoje prekės yra atleidžiamos nuo muitų mokesčių ir apribojimų ir jada be specialių apsaugos, antidempingo ir kompensacinių priemonių.
Mokesčių paskirstymas	Muitų sąjungos narės, gali savarankiškai nustatyti įvežamų prekių muitų normas. Šie mokesčiai mokami į šalies, kurioje prekės yra pagamintos, biudžetą. Importui taikytinas bendras tarifas, tačiau jų pagrindu suformuoti muitai gali	ES muitų sąjungos narės paprastai vykdo bendrą užsienio prekybos politiką, taiko bendras muitų procedūras ir susitaria dėl pajamų, gautų iš muitų, paskirstymo.

	skirtis. Importuojant prekes, nacionaliniai mokesčiai – akcizai ir PVM – įskaičiuojami į šalies biudžetą, o likusios rinkliavos keliauja į bendrą muitų sąjungos biudžetą. Preliminariais duomenimis, muitų paskirstymas tarp šalių atrodytų taip: Rusijai atitektų 86,5 proc. visų surinktų muitų, Kazachstanui – 8,2 proc., o Baltarusijai – 5,3 procento.	
Dvišaliai tarpvalstybiniai susitarimai	RBK muitų sąjungos šalys vis dar gali turėti (o atskirais atvejais, yra priverstos turėti) ir laikytis dvišalių prekybos susitarimų, nes didelis kiekis klausimų, susijusių su RBK muitų sąjungos veikla, tarpvalstybiniu mastu dar nėra galutinai suderinti, todėl taikomi dvišaliai susitarimai.	Šaliai stojant į ES yra privaloma nutraukti bet kokius iki tol buvusius susitarimus su trečiosiomis šalimis ir vadovautis tik ES priimtiniais susitarimais.
Vienos valstybės įtaka	Jaučiamas akivaizdus Rusijos dominavimas.	Nėra jaučiama vienos valstybės įtaka.

